

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος :

«Δραματοποίηση και Θεατρικά Παιχνίδια στα νηπιαγωγεία του Νομού Κοζάνης:

Θεωρητική προσέγγιση και πρακτικές εφαρμογές»

«Dramatization and Theatrical Games in the kindergartens of the Prefecture of Kozani:
Theoretical approach and practical applications»

Φοιτήτρια: Κυριακή Χατζή - ΑΕΜ: 3831

**Επόπτης: Σταμάτης Γαργαλιάνος, Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του
Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας**

**Β' Βαθμολογήτρια: Μαρίζα Γεωργάλου, Επίκουρη
Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του
Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2022

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περίληψη.....	5
Abstract	6
Εισαγωγή.....	7
Α΄ Μέρος: Θεωρητικό Πλαίσιο	9
<i>Κεφάλαιο 1</i>	9
1.1. Ιστορική αναδρομή.....	9
1.2. Ορισμός Δραματοποίησης.....	11
1.3. Σημασία της Δραματοποίησης στη ζωή των παιδιών.....	14
1.4. Σκοπός και στόχοι της Δραματοποίησης.....	15
1.5. Στάδια Δραματοποίησης.....	17
1.6. Δραματοποίηση κείμενων	18
1.7. Τι μπορούμε να δραματοποιήσουμε;.....	19
1.8. Η Δραματοποίηση ως μέσο παρέμβασης: Διερευνητική Δραματοποίηση.....	20
1.9. Ορισμός Θεατρικού Παιχνιδιού	23
1.10. Σημασία του Θεατρικού Παιχνιδιού στη ζωή των παιδιών	25
1.11. Σκοπός και στόχοι του θεατρικού παιχνιδιού.....	26
1.12. Χαρακτηριστικά Θεατρικού Παιχνιδιού.....	29
1.13. Φάσεις ανάπτυξης του Θεατρικού Παιχνιδιού.....	31
1.14. Θεατρικές τεχνικές (Θεατρικού Παιχνιδιού/Δραματοποίησης).....	32
1.15. Η έννοια της εντολοδηγίας.....	39
1.16. Τεχνικές καλής εντολοδηγίας	39
1.17. Ο εμπυχωτής.....	40
Β΄ Μέρος: Ερευνητικό Μέρος	43
<i>Κεφάλαιο 2^ο</i>	43
1.2. Σκοπός της έρευνας.....	43
2.2. Βασικά ερευνητικά ερωτήματα.....	44
2.3. Δείγμα συμμετεχόντων.....	44
2.4. Μέθοδος συλλογής δεδομένων.....	45
2.5. Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	46
<i>Κεφάλαιο 3ο</i>	47
3.1. Αποτελέσματα έρευνας.....	47
Συμπεράσματα	61
Βιβλιογραφία	64

Παράρτημα..... 66

Ευχαριστίες

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Σταμάτη Γαργαλιάνο, Αναπληρωτή Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, για την πολύτιμη καθοδήγησή του, για τις εύστοχες παρατηρήσεις και συμβουλές του, για την άμεση ανταπόκρισή του σε οποιαδήποτε απορία ή βοήθεια του ζητήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, αλλά και μετέπειτα κατά τη συγγραφή της εργασίας.

Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω θερμά τους νηπιαγωγούς του Νομού Κοζάνης, που συνέβαλλαν με προθυμία στην ομαλή εξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που ήταν συνοδοιπόρος μου σε αυτό το ταξίδι στηρίζοντάς με έμπρακτα σε κάθε μου βήμα.

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με στόχο να διερευνηθεί εάν οι νηπιαγωγοί του Νομού Κοζάνης χρησιμοποιούν την τεχνική της Δραματοποίησης και εάν παίζουν θεατρικά παιχνίδια με παιδιά ηλικίας τεσσάρων έως έξι ετών. Επιπλέον, για να διερευνηθεί η άποψη των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, συγκεκριμένα των νηπιαγωγών, για τη συμβολή της Δραματοποίησης και των Θεατρικών Παιχνιδιών στην ανάπτυξη και στη μελλοντική εξέλιξη των παιδιών. Για την υλοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο μοιράστηκε σε νηπιαγωγούς που εργάζονται σε νηπιαγωγεία του Νομού Κοζάνης.

Αρχικά, στην παρούσα εργασία υπάρχει το Θεωρητικό Πλαίσιο. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, παρουσιάζονται και αναλύονται η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι ως εκπαιδευτικά εργαλεία, η σημασία τους στην ανάπτυξη των παιδιών, οι στόχοι των δυο αυτών εργαλείων και η έννοια της εντολοδηγίας τόσο στη Δραματοποίηση όσο και στο Θεατρικό παιχνίδι. Τα παραπάνω αποτελούν και το πεδίο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Επίσης, αναφέρεται και η έννοια της Διερευνητικής Δραματοποίησης για περαιτέρω πληροφορίες. Στο Δεύτερο Μέρος της εργασίας, αναπτύσσονται το Ερευνητικό Πλαίσιο και η μεθοδολογία. Συγκεκριμένα, αναφέρονται το δείγμα των συμμετεχόντων που είναι τριάντα πέντε συνολικά, ο σκοπός της παρούσας έρευνας και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι ελπιδοφόρα και ενθαρρυντική, καθώς η πλειοψηφία του δείγματος των ερωτηθέντων εντάσσουν τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στις δραστηριότητες του ολόημερου προγράμματος του νηπιαγωγείου. Ταυτόχρονα, γνωρίζουν τα σημαντικά οφέλη που προσφέρουν η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στην ψυχολογική υγεία των παιδιών, στην ολόπλευρη ανάπτυξη και στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης τους, καθώς και τη βοήθεια που προσφέρουν στα παιδιά, ώστε να μπορέσουν να εκφράσουν ελεύθερα τα συναισθήματα τους.

Λέξεις-κλειδιά: Δραματοποίηση, Θεατρικό Παιχνίδι, Εντολοδηγία, Εμπυχωτής, Νηπιαγωγείο

Abstract

The present research was carried out with the aim of investigating whether the kindergarten teachers of the Prefecture of Kozani use the technique of Dramatization and play drama games with children (4 to 6 years old). An addition aim was to explore the point of view of primary school teachers, specifically kindergarten teachers on the contribution of Dramatization and Drama to the development and future development of children. A questionnaire was used to implement the research, which was distributed to kindergarten teachers working in kindergartens in the Prefecture of Kozani. The thesis starts with the theoretical framework, which presents and analyzes the Dramatization and the Drama as educational tools, their importance in the development of children, the goals of these two tools, the meaning of the command in both Dramatization and Theatrical play. The above are the field of study of this dissertation. The concept of Exploratory Dramatization is also mentioned for further information. In the second part, the research framework and the methodology are developed, presenting information on the sample of the participants (thirty-five in total), the purpose of this research and the results of the research. The analysis of the research results is promising and encouraging, as the majority of the informants include Dramatization and Drama in their activities in the all-day program of the kindergarten, in the classroom they teach. At the same time, they recognize the significant benefits offered by Drama in the psychological health of children, their all-round development, the strengthening of their self-confidence and the help that they offer to them, so that they can freely express their feelings.

Keywords: Dramatization, Theatrical Play, Command, Animator, Kindergarten

Εισαγωγή

Το θέμα της παρούσας εργασίας σχετίζεται με τον αν οι εν ενεργεία νηπιαγωγοί που εργάζονται στο νόμο Κοζάνης, εντάσσουν την τεχνική της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία του νηπιαγωγείου. Ο σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας, πέρα από το να παρατηρήσουμε μέσα από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αν χρησιμοποιούν αυτά τα δύο εκπαιδευτικά εργαλεία στη διαδικασία της διδασκαλίας τους, είναι να αποτυπωθεί η συμβολή που έχει η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στην κοινωνική, ψυχολογική, πνευματική και σωματική ανάπτυξη των παιδιών, συγκεκριμένα των νηπίων. Επιπλέον, να αναδειχθεί η επίδραση τους στην εξωτερική τους συναισθημάτων των παιδιών μέσω της χρήσης τους στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Οι κύριοι λόγοι που συντέλεσαν στην ενασχόλησή μας με το συγκεκριμένο θέμα, ήταν η επαφή με σχετικά μαθήματα όπως Δραματοποίηση, Θεατρική Αγωγή και Θεατρικό Παιχνίδι και τα ενδιαφέροντά μας για την συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών μέσω της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού. Ένας επιπλέον λόγος, που πραγματοποιήσαμε τη συγκεκριμένη έρευνα ήταν για να ανακαλύψουμε μέσα από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ποια είναι η συμβολή της Δραματοποίησης και του Θεατρικού παιχνιδιού στη μάθηση των παιδιών και πως τα βοηθάει στο εκπαιδευτικό τους έργο ως νήπια (μαθητές) αλλά ταυτόχρονα και ως ανθρώπινα όντα.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία, η δομή των τριών κεφαλαίων χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη, το Θεωρητικό και το Ερευνητικό Μέρος. Το Θεωρητικό Μέρος, ξεκινάει αναπτύσσοντας την ιστορική αναδρομή της για τη Θεατρική Αγωγή και γενικότερα αναφέρονται ορισμένα σημαντικά στοιχεία για το Θέατρο. Στο Πρώτο Κεφάλαιο αναφέρονται οι βασικές θεωρίες για τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι (ορισμός, η σημασία τους στη ζωή των παιδιών, στόχοι, χαρακτηριστικά και φάσεις ανάπτυξης της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού). Επιπλέον, αναλύονται ο ρόλος του εμπυχωτή και η έννοια της εντολοδηγίας. Επίσης, συζητείται η Δραματοποίηση ως διερευνητικό μέσο με τα βασικά χαρακτηριστικά της γνωρίσματα. Στο Δεύτερο Μέρος παρουσιάζεται το ερευνητικό κομμάτι. Αρχικά, στο Δεύτερο Κεφάλαιο αναπτύσσονται, ο σκοπός της έρευνας και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται το δείγμα που επιλέχθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας, το μέσο συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε

και η διαδικασία συγκέντρωσης δεδομένων που ακολουθήθηκε. Έπειτα, στο Τρίτο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και τέλος τα συμπεράσματα της. Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας, πραγματοποιήθηκε προσπάθεια ανάλυσης των απαντήσεων των εν ενεργεία εκπαιδευτικών στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Τελειώνοντας, υπάρχει η Βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και το Παράρτημα, στο οποίο παρουσιάζεται το μέσο συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε, δηλαδή το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

ΣΗΜ: Για τα βιβλία του κύριου Σταμάτη Γαργαλιάνου, επειδή είχε γράψει τέσσερα βιβλία εντός του 2020, αναγκαστήκαμε να βάλουμε τα λατινικά γράμματα a, b, c, d αντίστοιχα για κάθε βιβλίο από τα τέσσερα. Έτσι, κάθε φορά που τα αναφέρουμε γράφουμε, το έτος έκδοσης των βιβλίων και τα λατινικά γράμματα που προαναφέραμε.

Α' Μέρος: Θεωρητικό Πλαίσιο

Κεφάλαιο 1

1.1. Ιστορική αναδρομή

Η εισαγωγή των διδακτικών πρακτικών του Θεάτρου στην εκπαίδευση έχει την αφετηρία της στις αρχές του 20ου αιώνα. Η «Θεατρική Αγωγή» είναι ένας πρόσφατος όρος, σχετίζεται με τις θεατρικές δραστηριότητες που εντάσσονται στον εκπαιδευτικό τομέα τα τελευταία χρόνια. Αποτελεί ένα διδακτικό αντικείμενο που έχει ως στόχο να διδάξει τους μαθητές μέσα από τη δημιουργική τους απασχόληση (Παπαδόπουλος, 2007: 22). Το μάθημα της «Θεατρικής Αγωγής» έχει ως στόχο να οδηγήσει τους μαθητές σε μία καλή ορθοφωνία, αλλά και κινησιολογία ταυτόχρονα. Οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων από το νηπιαγωγείο κιόλας, οφείλουν να ανακαλύπτουν τα «ελαττώματα» κάθε είδους και να τα διορθώνουν με την βοήθεια ειδικών αν χρειαστεί (Γαργαλιάνος, 2020-b: 11). Μέσα από τις νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις που αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη, θεωρήθηκε απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα μάθημα που θα δίνει έμφαση στη βιωματική διδασκαλία, τη δημιουργικότητα, την αυτενέργεια και την εμπειρία. Στην Ελλάδα, εμφανίστηκε με μία καθυστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, αφού μέχρι το 1970 δεν υπήρχαν θεατρικές διδακτικές πρακτικές στα ελληνικά σχολεία. Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα εντάχθηκε επίσημα το 1989 και οι πρώτες δραστηριότητες αφορούσαν το Θεατρικό Παιχνίδι που βασιζόταν κυρίως στον αυτοσχεδιασμό.

Μέχρι τη δεκαετία του 1970, στη μεταπολεμική Ελλάδα, η Θεατρική Αγωγή είχε ταυτιστεί με θεατρικές παραστάσεις και δράματα που πραγματοποιούνταν σε επετειακές εκδηλώσεις για τον εορτασμό θρησκευτικών εορτών και εθνικών επετείων, λειτουργώντας ως μέσο οργάνωσής τους. Μετά τη μεταπολίτευση, αρχίζει η Θεατρική Αγωγή να κάνει την εμφάνισή της στην εκπαίδευση, κυρίως στην πρωτοβάθμια, από μεμονωμένους εκπαιδευτικούς που την εφάρμοζαν καθημερινά, εκτιμώντας τη χρήση της ως διδακτικό - παιδαγωγικό εργαλείο. Ταυτόχρονα, ξεκινά η δημιουργία θεατρικών ομάδων και η εμφάνιση παιδικών σκηνών υπό την εποπτεία θεατροπαιδαγωγών, εμπυχωτών και ηθοποιών (Παπαδόπουλος, 2010: 40). Το Αναλυτικό Πρόγραμμα και το Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο

Προγραμμάτων Σπουδών) που προβλέπονται για τα δημοτικά σχολεία, δίνουν βαρύτητα σε μεθόδους όπως είναι το Θεατρικό Παιχνίδι, ο αυτοσχεδιασμός κ. ά., με σκοπό την ενίσχυση ικανοτήτων επικοινωνίας και της σωματικής, κινητικής και γλωσσικής έκφρασης. Για τις τάξεις Γυμνασίου - Λυκείου επικεντρώνονται κυρίως σε δομικά στοιχεία θεατρολογίας και στη θεατρική παράσταση. Η «Θεατρική Αγωγή» δεν είναι αυτόνομο μάθημα αλλά ενσωματώνεται σε άλλα διδακτικά αντικείμενα, όπως είναι η Μελέτη Περιβάλλοντος και η Αισθητική Αγωγή (Παπαδόπουλος, 2010: 161).

Σημαντικό είναι να αναφερθούμε και στην οικονομική κατηγοριοποίηση του θεάτρου. Το θέατρο οικονομολογικά, διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, στο επιχορηγούμενο (Κρατικά θέατρα, Δημοτικά θέατρα) και στο μη επιχορηγούμενο (ελεύθερων και ανεξάρτητων σχημάτων - το εμπορικό θέατρο). Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν θεατρικά σχήματα που επιχορηγούνται από το Κράτος, βαρέως ή ελαφρώς ή με πολύ μικρά πόσα. Στην Ελλάδα, το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδας, η Εθνική Λυρική Σκηνή και το Εθνικό Θέατρο ανήκουν στα βαρέως επιχορηγούμενα από το Κράτος. Στη δεύτερη κατηγορία, των μη επιχορηγούμενων από το Κράτος, ανήκουν οι ανεξάρτητες ομάδες και το «εμπορικό» θέατρο, το οποίο διακρίνεται για την αυτονομία του και τη μεγάλη οικονομική του δυνατότητα. Σημαντικό είναι ότι δεν επιβιώνει μόνο αλλά αναπαράγεται επιτυχώς σε μεγάλο βαθμό (Γαργαλιάνος, 2020-d : 23-24). Στη διοίκηση και στην οργάνωση του θεάτρου ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής αποτελεί το πρώτο υπεύθυνο άτομο της διοίκησης σε μια θεατρική επιχείρηση. Οι αρχές της διοίκησης μπορεί να ορισθούν ως θεμελιώδεις προτάσεις, οι οποίες αποτελούν τον οδηγό της δράσης της διοίκησης. Πρέπει να σημειωθεί πως όλα τα μέλη της Διοίκησης και της θεατρικής ομάδας είναι υπεύθυνα για την αποτελεσματική επικοινωνία και ένα όμορφο αποτέλεσμα τόσο προς το κοινό όσο και για του ίδιους. Το παραπάνω εξαρτάται από τα υφιστάμενα μέσα στο θεατρικό οργανισμό σχέσεις εξουσίας (Γαργαλιάνος, 2020-d: 27 και 40). Γενικότερα, η τέχνη δεν έχει την δυνατότητα να επιβιώσει αν δεν περιοδεύει και σε άλλες χώρες, για να την παρακολουθήσει και ένα ευρύτερο δυναμικό κοινό (Γαργαλιάνος, 2020-d : 137).

1.2. Ορισμός Δραματοποίησης

Η λέξη «δραματοποίηση» πρόκειται για μία σύνθετη λέξη, η οποία αποτελείται από τις λέξεις δράμα και ποίηση. Η λέξη «ποίηση» δεν ανάγεται στη λογοτεχνική της σημασία αλλά βασίζεται στην ετυμολογική έννοια ποιώ, πράττω, κατασκευάζω. Η λέξη «δράμα» αποτελεί παράγωγο του ρήματος δρω δηλαδή ενεργώ, κάνω κάτι, αλλά δεν πρέπει να την συγχέουμε με την θεατρολογική της σκηνική απόδοση. Οι δύο αυτές λέξεις μπορούν να ερμηνευτούν ως κατασκευή δράσης, η δραματοποίηση δηλαδή η απλή θεατρική απόδοση κειμένων κάθε είδους (Γαργαλιάνος, 2020-a: 17).

Η «Δραματοποίηση» είναι μια αρκετά διαδεδομένη πρακτική, η οποία εφαρμόζεται πρακτικά (συνειδητά ή μη) στη σχολική τάξη του νηπιαγωγείου σχεδόν καθημερινά. Σε θεωρητικό επίπεδο, η Δραματοποίηση αποσκοπεί στη μεταγραφή και απόδοση ενός μη δραματικού κειμένου, με όρους και κώδικες θεάτρου. Δραματοποίηση υπάρχει όταν μία δραστηριότητα βασίζεται σε ένα ήδη υπάρχον δομημένο κείμενο το οποίο μπορεί να είναι παραμύθι, ποίημα, μύθος, έθιμο, δημοτικό τραγούδι κ.α. Αν όμως, μία δραστηριότητα βασίζεται σε ένα κείμενο επινοημένο από την ομάδα, τότε η δραστηριότητα ορίζεται ως θεατρικό παιχνίδι. Στο σχολείο, όταν μιλάμε για άσκηση δραματοποίησης αναφερόμαστε στη μετατροπή και επεξεργασία ενός αφηγηματικού κειμένου ή γενικότερα ενός κειμένου μέσω του δραματικού κώδικα που μπορεί να είναι η δραματική έκφραση, ο αυτοσχεδιασμός, η αναπαράσταση με μίμηση ή υποκριτική. Το αποτέλεσμα που προκύπτει από τα παιδιά δεν είναι αναγκαίο να αποτελεί θεατρική δράση. Επιπλέον, η δραματοποίηση ως σχολική δραστηριότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εντάσσεται στην αισθητική αγωγή και θέτει στόχους που περικλείουν ολόκληρη την πορεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Σέξτου, 1998:31).

Η «Δραματοποίηση» αποτελεί ένα παιδαγωγικό τρόπο που οδηγεί το παιδί στη διαδικασία να βιώσει και να αλλάξει μέσα από το δικό του τρόπο τις γνώσεις και πληροφορίες που δέχεται σε δικές του εμπειρίες. Έχει τη δυνατότητα να τις εκφράσει μέσα από τον λόγο και το σώμα του στον εξωτερικό του κόσμο. Επιπλέον, η Δραματοποίηση δεν είναι απλά μία δραστηριότητα αισθητικής αγωγής, αλλά ένας τρόπος να βιώσουν το «σχολικό γίνεσθαι» που αποτελεί την ίδια τη ζωή των παιδιών. Άρα, η Δραματοποίηση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία απλή δραστηριότητα αλλά, ως ένα αυτό-τόπο δράσης, δημιουργίας, έκφρασης και

αυθορμητισμού (Κοντογιάννη, 1989: 42). Επιπλέον, η «Δραματοποίηση» ορίζεται ως η θεατρική απόδοση από τους μαθητές μιας ιστορίας ή ενός κειμένου. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να δράσουν ελεύθερα και να αυτοσχεδιάσουν κατά τη διάρκεια της Δραματοποίησης. Η διαφορά της Δραματοποίησης με το σχολικό θέατρο έγκειται στο ότι η Δραματοποίηση δεν έχει ως σκοπό την παρουσίασή της σε κοινό (Σέξτου, ό.π.: 31-32). Η «Δραματοποίηση» είναι μία δράση ποιητική και η ποίηση δράσης προτρέπει σε δημιουργικότητα και αυτοσχεδιασμό. Τα γλωσσικά υλικά, παραμύθια, παροιμίες, στοίχοι, λέξεις, ήχοι δρουν και επιδρούν στα παιδιά, τα οποία τα μετατρέπουν και τα ερμηνεύουν με δικό τους τρόπο το καθένα (Κοντογιάννη, 1991: 5). Η Δραματοποίηση σε θεωρητικό επίπεδο έχει τη σημασία της μετατροπής ενός μη θεατρικού κειμένου, μέσα από τη χρήση στοιχείων του θεάτρου με τελικό στόχο την κατανόηση του από τους μαθητές, δηλαδή είναι μία θεατρική τεχνική που βοηθάει τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας να κατανοήσουν με ευκολότερο και πιο ενδιαφέροντα τρόπο κάποια δυσνόητα κείμενα ή κεφάλαια βιβλίων (Γαργαλιάνος, 2020-α: 19 και 20).

Η Δραματοποίηση στην εκπαίδευση συνδυάζει κίνηση, γλώσσα, σκέψη και έκφραση συναισθημάτων. Χρησιμοποιείται ευρέως στην εκπαίδευση, ειδικά στο νηπιαγωγείο, ως μέσο έκφρασης και βελτίωσης δεξιοτήτων, αλλά και ως μέσο έκφρασης συναισθημάτων, διότι έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά εκφράζονται καλύτερα μέσω της Δραματοποίησης, καθώς συνδέεται με το παιχνίδι. Εκτός από το σώμα, ο λόγος είναι βασικό κομμάτι της διαδικασίας της δραματοποίησης καθώς βασίζεται στη μετατροπή του αφηγηματικού κειμένου σε διάλογο, όπου οι μαθητές είναι ελεύθεροι να αυτοσχεδιάσουν με σκοπό την έκφραση και τη μάθηση μέσω του λόγου (Σέξτου, ό.π.: 62).

Η Δραματοποίηση μπορεί να αναπτύσσεται με τις εξής μορφές:

Α) ως μεταγραφή ενός μη θεατρικού κειμένου (προϋπάρχοντος ή επινοημένου) σε θεατρικό και η μετέπειτα αναπαράσταση του στο περιβάλλον της ομάδας ή ως απευθείας αναπαράσταση ενός προϋπάρχοντος θεατρικού έργου στην ομάδα (Παπαδόπουλος, 2007: 26). Μέσα από αυτή τη διαδικασία του «εργαστηρίου γραφής», όπου πραγματοποιείται η συγγραφή του θεατρικού κειμένου, τα παιδιά αξιοποιούν τεχνικές για τη δημιουργία δραματικού κειμένου προσδιορίζοντας τις χωροχρονικές συνθήκες, τους χαρακτήρες και τις καταστάσεις. Τα παιδιά λοιπόν,

αναλαμβάνουν τη διαλογοποίηση του κειμένου, επιδιώκοντας την πρόσληψή του από ένα κοινό. Αυτή η μορφή Δραματοποίησης μπορεί να καταστεί ιδιαίτερα εκπαιδευτική, εφόσον σ' αυτή ενσωματώνονται, τόσο κατά τη φύση της μεταγραφής όσο και κατά τη σκηνική προετοιμασία, αυτοσχεδιαστικές δραστηριότητες και θεατρικές τεχνικές που θέτουν τις βάσεις της καλλιτεχνικής δημιουργίας (Παπαδόπουλος, 2007: 26).

B) ως η μέθοδος «Drama»

Είναι η αυτοσχέδια συμμετοχική διαδικασία διερεύνησης ενός θέματος από την κοινωνική πραγματικότητα, με στόχο να κατανοήσουν τα παιδιά τις συνθήκες που το δημιούργησαν και κατ' αυτό τον τρόπο να αποκτήσουν μια βαθύτερη αντίληψη του κόσμου. Αναπτύσσεται μέσα από δραματική μορφή, συνιστώντας διαπραγμάτευση ενός προβλήματος μέσω της αντίληψης ενός ρόλου. Τα παιδιά φέρνοντας μαζί τους τις εμπειρία τους, έχουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν ποικίλες οπτικές, προκειμένου να εμβαθύνουν στις φανταστικές καταστάσεις. Για το σκοπό αυτό, ο δάσκαλος εισάγει θεατρικές τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος που διευκολύνουν τη διερεύνηση στιγμιότυπων, ώστε μέσα από τις ιδέες και τις λύσεις που προτείνουν τα ίδια, να αναδειχθούν πτυχές του θέματος (Παπαδόπουλος, 2007: 27).

Σχετικά με τα ανωτέρω, η Κοντογιάννη αναφέρει, στη Δραματοποίηση σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα πρόσωπα, ο χρόνος, ο τόπος και ο τρόπος. Γι' αυτό εξαρχής πρέπει να τα προσδιορίσουμε με κάθε λεπτομέρεια και να αναλύουμε τα πρόσωπα με όση περισσότερη ακρίβεια μπορούμε, δηλαδή, ποιος είναι ο πρωταγωνιστής, το όνομα του, η ηλικία του, το φύλο. Περιγράφουμε με γλαφυρότητα την προσωπικότητά του, την ιδιοσυγκρασία του, τις τάσεις του, τις επιθυμίες, την απασχόληση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και ό,τι άλλο μπορεί να προκύψει μέσα από την αλληλεπίδραση με το κοινό. Αυτό που πρέπει να τονιστεί και να προσδιοριστεί είναι ο χρόνος όπου βρίσκεται το πρόσωπο, κάτω από ποιες συγκεκριμένες συνθήκες ζει, πως νιώθει, πως αντιδρά και πως συμπεριφέρεται. Επίσης, δίνεται βάση στην χρονολογική τοποθέτηση του θέματος, δηλαδή πότε τελείται, ποιο ήταν το κοινωνικό, το ιστορικό και το οικονομικό περιβάλλον της εποχής (με άλλα λόγια πως λειτουργούσε η κοινωνία), ποια ήταν τα ήθη, οι οικονομικές συνθήκες και κάτω από ποια ιστορική αναγκαιότητα εξελίσσεται το

θέμα. Από την άλλη, πρέπει να τοποθετηθεί χρονικά και η διάρκεια του γεγονότος και του χρόνου δράσης (Κοντογιάννη, 1989: 38-39).

1.3. Σημασία της Δραματοποίησης στη ζωή των παιδιών

Στο σύγγραμμα «Δραματοποίηση - Το βιβλίο του θεατρο-παιδαγωγού. Μέθοδος-εφαρμογές-ιδέες» (ό.π.: 32-33) η Σέξτου αναφέρει ότι, η Δραματοποίηση συμβάλλει στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών μέσω της μίμησης, της δημιουργίας, της φαντασίας αλλά και της απομνημόνευσης οδηγιών για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων. Με αυτό τον τρόπο, ενισχύεται και καλλιεργείται η συγκέντρωση των παιδιών πάνω σε ενδιαφέροντα θέματα και παιχνίδια. Η ανάπτυξη του παιδιού μέσω του παιχνιδιού και σε συσχέτιση με τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι μπορεί να πραγματοποιηθεί, διότι τα δύο αυτά εκπαιδευτικά εργαλεία ενώνουν τους κόσμους του παιχνιδιού και του θεάτρου με όρους «παιδαγωγικούς, ψυχοκινητικούς, κοινωνικούς και αισθητικούς με σκοπό τη διαπροσωπική κιναισθητική και δραματική ανάπτυξη των παιδιών» (Παπαδόπουλος, 2007: 24).

Οι μαθητές, μέσω της Δραματοποίησης αλλάζουν τον τρόπο που οργανώνουν τη σκέψη τους διότι δρουν μέσα από φανταστικές καταστάσεις και περιβάλλοντα. Τα παιδιά λαμβάνοντας και παίζοντας ρόλους, καλλιεργούν τη φαντασία τους και καλούνται να λύσουν υποθετικά προβλήματα υποδύμενα ρόλους, δρώντας σε φανταστικές συνθήκες και περιβάλλοντα δράσης, εφαρμόζοντας τις γνώσεις τους σκεπτόμενα κριτικά. Μέσω αυτής της διαδικασίας καλλιεργούν επίσης, τις γνωστικές και νοητικές τους δεξιότητες, την κριτική τους σκέψη και τη φαντασία τους. Επιπλέον, η Δραματοποίηση δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, καθώς η διαδικασία της είναι ομαδική και διέπεται από κανόνες που τα παιδιά μπορούν να ακολουθούν, δημιουργώντας έτσι σχέσεις με τα άλλα μέλη της ομάδας. Κατά τη διάρκεια της Δραματοποίησης, τα παιδιά αναπτύσσουν ψυχοκινητικές δεξιότητες καθώς μαθαίνουν το σώμα τους και τις δυνατότητές του, προσαρμόζουν τις κινήσεις τους στο ρυθμό της ομάδας ή κάποιας μουσικής και το χρησιμοποιούν για την εκτέλεση διαφόρων ασκήσεων κινητικών ή έκφρασης (Tombak, 2014).

Μέσω της Δραματοποίησης, αναδύονται οι ήδη υπάρχουσες γνώσεις των παιδιών για τα αντικείμενα που διδάσκονται, τις οποίες χρησιμοποιούν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία και δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να κοινωνικοποιηθούν, το

οποίο θα τους βοηθήσει στην ανάπτυξη τους και στις σχέσεις τους στη μετέπειτα ζωή (Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου, 2011β). Οι δραματικές δραστηριότητες παρέχουν στα παιδιά τη δυνατότητα να ξετυλίξουν την περιέργεια τους, να αποκτήσουν διαδραστικές δεξιότητες και να εξοικειωθούν με στρατηγικές δημιουργικής μάθησης (McGregor, 2012).

Σημαντικό είναι ότι οι μαθητές κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων της Δραματοποίησης χρησιμοποιούν σύμβολα, που εκφράζονται με αντικείμενα, με πράξεις ή και λέξεις, τα οποία βοηθούν τα νήπια να εξοικειωθούν με αυτά, συμβάλλοντας έτσι στην προετοιμασία τους για τη σχολική ζωή και τη μετέπειτα επαφή τους με το γραπτό λόγο (Roskos, 2011). Στο νηπιαγωγείο αλλά, και στο δημοτικό τα περισσότερα μαθήματα, ασκήσεις, ενασχολήσεις, τα οποία έχουν ως κεντρικό αγωγό τη Δραματοποίηση ανανεώνουν, αλλάζουν και διευρύνουν το ζωτικό χώρο του παιδιού, δηλαδή βοηθάει στη διερεύνηση του προσωπικού χώρου του παιδιού και στις αλληλεπιδράσεις του με άλλα παιδιά (Κοντογιάννη, 1991: 6).

1.4. Σκοπός και στόχοι της Δραματοποίησης

Σύμφωνα με την Κοντογιάννη (1989: 28) η Δραματοποίηση στοχεύει:

- a) Να αποκτήσει το παιδί μία ιδιαίτερη σχέση με το σώμα του και να συνειδητοποιήσει τις διάφορες λειτουργίες που πραγματοποιούνται μέσα στο σώμα του. Επιπλέον, να εμπλουτίσει την κινητικότητα και να κατανοήσει την ύπαρξη του σώματος μέσα στο χώρο από τη δράση.
- b) Να μπορέσει το κάθε παιδί να σέβεται, να υποχωρεί, να συνεργάζεται και να μπαίνει στη θέση του άλλου όταν ανήκει σε μία ομάδα.
- c) Να οδηγήσει το νήπιο στη βιωματική μάθηση μέσα από την ενεργό συμμετοχή του, να καλλιεργήσει και να διευρύνει το πεδίο της γλώσσας του συνδέοντας το ταυτόχρονα με το σώμα του.
- d) Να αλλάξει τη σχέση του με τον εαυτό του, να δοκιμάσει νέες εμπειρίες, να ξεπεράσει τις αναστολές του, να καλλιεργήσει τη φαντασία του και κατά κύριο λόγο να δημιουργήσει κάτι που θα του αρέσει μαθαίνοντας μέσα από αυτό.
- e) Να διερευνά την ενδοχώρα του και μέσα από τη διαδικασία αυτή πραγματοποιείται η εύρεση της ταυτότητας του. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα

από την έκφραση των συγκρούσεων του, την εκτόνωση των φορτίσεων του και την πραγμάτωση των επιθυμιών του (Κοντογιάννη, 1989: 28).

Σύμφωνα με τη Σέξτου (ό.π.: 34-36) ακόμη ένας στόχος της Δραματοποίησης είναι, να ωθήσει το παιδί να κατανοήσει, να διασκεδάσει και να συμμετέχει ενεργητικά στην κοινωνική ζωή. Αυτά επέρχονται με την τριβή που προσφέρει η Δραματοποίηση, στη Ζωγραφική, στη Γλυπτική, στη Μουσική, στο Χορό, στην Ποίηση, στη Λογοτεχνία, στον Κινηματογράφο, στη Φωτογραφία και στο Θέατρο. Να κατανοήσει τη σημασία να συνεργάζονται άνθρωποι σε μια ομάδα ή κοινότητα με αυτοσεβασμό και σεβασμό ενός απέναντι στον άλλον. Αυτά τα σημεία αποτελούν θεμελιώδεις αρχές και συνιστούν την ανάγκη ανάπτυξης της δραστηριότητας του δράματος στην εκπαίδευση, διότι το παιδί με αυτό τον τρόπο μαθαίνει να παίζει το δικό του κοινωνικό και θεατρικό ρόλο στην ομάδα. Ο στόχος των μαθητών και γενικότερα της διαδικασίας της δραματοποίησης δεν είναι η δημιουργία τέχνης και η καλλιτεχνική απόδοση του περιεχομένου ενός κείμενου, αλλά η κατανόηση του.

Επιπλέον, μέσω της Δραματοποίησης η φωνή του κάθε παιδιού (νηπίου) μπορεί να αναπτύξει όλες τις αποχρώσεις του ρυθμού, του τόνου και της μουσικότητας, ξεπερνώντας τις ταυτίσεις με τις φωνές των συγγενών που μιλούν την κοινή καθημερινή γλώσσα. Η διαδικασία της δραματοποίησης στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των αισθήσεων των παιδιών, δηλαδή «η διαλεκτική βλέμματος και ματιού μπαίνει σε κίνηση, οι ακουστικές μάσκες εκλεπτύνονται, η αφή και η όσφρηση διαφοροποιούνται». Τέλος, δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά, αν όχι να ξεπεράσουν, να μειώσουν φαντασιώσεις, φοβίες και αναστολές (Κοντογιάννη, 1989: 6). Το δραματικό περιβάλλον με τον αναπτυξιακό του χαρακτήρα δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για να ανακαλυφθούν οι ιδέες και οι στάσεις του παιδιού, να στοχαστεί σχετικά με την εμπειρία του, να δημιουργήσει και να μοιραστεί τις νέες του κατακτήσεις. Με άλλα λόγια, επιτρέπει στο παιδί να καλλιεργήσει τη γνωστική και συναισθηματική του ανάπτυξη, να οικοδομήσει συνεργατικά τη γνώση, δίνοντας νόημα στις εμπειρίες του (Παπαδόπουλος, 2010: 38).

1.5. Στάδια Δραματοποίησης

Η διαδικασία της Δραματοποίησης χωρίζεται σε τρία στάδια:

1. Εισαγωγή στη Δραματοποίηση
2. Καθαυτό Δραματοποίηση
3. Αξιολόγηση

1. Εισαγωγή στη Δραματοποίηση: Το στάδιο της εισαγωγής είναι γενικότερα η προετοιμασία για δραματοποίηση. Το συγκεκριμένο στάδιο περιλαμβάνει ασκήσεις με τα σημεία του σώματος (χέρια, πόδια, μάτια, στόμα), ασκήσεις συντονισμού, χαλάρωσης, συγκέντρωσης, προσοχής, μνήμης, σιωπής, παρατηρητικότητας, μίμησης κ.α. Μία ομάδα υπάρχει περίπτωση να προετοιμάζεται για αρκετό χρονικό διάστημα για τις ασκήσεις και την ανάπτυξη της εκφραστικότητας της. Κάθε προσπάθεια για δραματοποίηση μπορεί να ξεκινήσει από αυτές τις ασκήσεις και η επιλογή γίνεται από τον εκπαιδευτικό ή τα ίδια τα παιδιά.

2. Καθαυτό Δραματοποίηση: Αναφέρεται στην αφόρμηση για δραματοποίηση δηλαδή οπτικά ερεθίσματα (φωτογραφίες, περιοδικά, κάρτα, κείμενα, αφίσες, ζωγραφιές), ακουστικά ερεθίσματα (ήχοι, τραγούδια, μουσική), παιδαγωγικά παιχνίδια και αντικείμενα μέσα από τα οποία τα μέλη της ομάδας συνθέτουν ιστορίες, παραμύθια κ.α. Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει το χωρισμό ρόλων, το κάθε παιδί αναλαμβάνει από ένα ρόλο, σε αυτό το στάδιο ίσως χρειάζεται ο συντονισμός του εμπνευστή για το διαχωρισμό των ρόλων και την καλύτερη λειτουργία της ομάδας. Επιπλέον, περιλαμβάνει το στάδιο της προετοιμασίας, της σύνθεσης και της έκφρασης.

3. Αξιολόγηση: Η πρώτη αξιολόγηση πραγματοποιείται αμέσως μετά την καθαυτό Δραματοποίηση και είναι η κριτική ανάλυση της Δραματοποίησης από τα μέλη της ίδιας της ομάδας. Η αξιολόγηση μπορεί να έχει πολλές μορφές: συζήτηση στον κύκλο, μία ζωγραφιά, ένα κολλάζ κ.α. Η αξιολόγηση γενικά αποτελείται από τρία μέρη, το πρώτο αφορά τα μέλη της ομάδας, το δεύτερο τη διαδικασία της δραματοποίησης και το τρίτο τον εκπαιδευτικό-εμπνευστή για τη στάση του, την προσωπική του πορεία και το μελλοντικό του προγραμματισμό (Κοντογιάννη 1989: 43-44).

Ο εμπνευστής θα πρέπει να προσεγγίζει τη διαδικασία της δραματοποίησης και τα βήματα της με ένα σφαιρικό τρόπο, δηλαδή να κατανοήσουν μαζί με τα παιδιά τι είναι το θεατρικό κείμενο και ποια είναι τα βασικά του στοιχεία, τι είναι θεατρικό πρόσωπο και ρόλος (Γαργαλιάνος, 2020-α: 28). Αφού, πραγματοποιηθεί η διαδικασία απόκτησης της σφαιρικής γνώσης, στη συνέχεια ακολουθούμε τα στάδια της Δραματοποίησης για όσο το δυνατόν καλύτερο αποτέλεσμα.

1.6. Δραματοποίηση κείμενων

Η δραματοποίηση των κείμενων βασίζεται στα παρακάτω βήματα:

- ❖ Το πρώτο βήμα περιλαμβάνει την ανάγνωση του κειμένου, όπου τα παιδιά απομονώνουν τους ήρωες τους, δηλαδή τα πρόσωπα που λειτουργούν στο μύθο και στην πλοκή της ιστορίας. Επιπλέον, παρατηρούν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης και σύνδεσης των προσώπων τη δράση και την κίνηση των ηρώων.
- ❖ Το δεύτερο βήμα περιέχει τη σύνδεση της ιστορίας με βάση το θέμα που μας δίνεται από το κείμενο. Η δημιουργία της ιστορίας θα πρέπει να έχει αρχή, να εξελίσσεται απρόοπτα και να έχει ένα τέλος που θα καταλήγει σε ένα μήνυμα για τις ανθρώπινες σχέσεις. Την ιστορία υπάρχει περίπτωση να τη συνθέτουμε και να την ανασυνθέτουμε.
- ❖ Στο τελευταίο βήμα αρχίζει ο αυτοσχεδιασμός, γράφοντας νοερά το διάλογο και διαβάζοντας το, επιλέγουμε το πρόσωπο που ταιριάζει για τον συγκεκριμένο ρόλο (μέσα από τα λόγια που θα δημιουργήσουμε). Με αυτό τον τρόπο ξεκινά η διαδικασία της δραματοποίησης ενός κειμένου (Γαργαλιάνος, 2020-α: 34).

Είναι αναγκαίο τα κείμενα που επιλέγονται για Δραματοποίηση να διαθέτουν κάποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Να χαρακτηρίζονται από θεατρικότητα, να έχουν κίνηση, δράση και συχνές αλλαγές δράσεων.
- Να μην είναι περίπλοκα στην γραφή τους.
- Να υπάρχει λόγος δραματοποίησης του κειμένου, δηλαδή να φανεί χρήσιμο στα παιδιά το νόημα του κειμένου στην εξωσχολική ζωή.

- Να έχουν ένα βαθμό δυσκολίας στην πρώτη ανάγνωση, έτσι ώστε με τη βοήθεια της δραματοποίησης να γίνει κατανοητό το κείμενο από τα παιδιά.
- Να μην απαιτούν απαιτητικές υποκριτικές ή σκηνοθετικές ικανότητες και την κατασκευή δύσκολων σκηνικών και κουστουμιών (Γαργαλιάνος, 2020-α: 43-44).

1.7. Τι μπορούμε να δραματοποιήσουμε;

a) Δραματοποίηση εθίμων

Τα έθιμα χαρακτηρίζονται έντονα από το στοιχείο της θεατρικής αναπαράστασης, γι' αυτό συχνά ονομάζονται «δρώμενα», δηλαδή αποτελούν αναπαραστάσεις υπό τη μορφή δρωμένου με κυρίαρχο δεδομένο τη θεατρικότητα. Τα έθιμα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη είναι αυτή που το κοινό δε συμμετέχει απλά παρακολουθεί και η δεύτερη είναι αυτή που το κοινό καλείται να συμμετέχει. Επομένως διακρίνουμε μία στενή σχέση ανάμεσα στα έθιμα και στο θέατρο (Γαργαλιάνος, 2020-α: 36).

b) Δραματοποίηση ελπίδων

Τα παιδιά αρκετές φορές ελπίζουν να αποκτήσουν κάτι ή να πραγματοποιηθεί κάτι. Η δραματοποίηση των ελπίδων υποβοηθά τα παιδιά να προετοιμαστούν για το όνειρο τους, ώστε να είναι πιο έτοιμα και ικανά στο σχετικό αντικείμενο. Επίσης, τους βοηθά να παίξουν τουλάχιστον θεατρικά, αυτό που μπορεί να μη πραγματοποιηθεί (Γαργαλιάνος, 2020-α: 49).

c) Δραματοποίηση δυσάρεστων ή ευχάριστων γεγονότων

Όπως και στη δραματοποίηση ελπίδων, αντίστοιχα μπορούμε να δραματοποιήσουμε δυσάρεστα ή ευχάριστα γεγονότα για να μπορέσουν τα παιδιά να ετοιμαστούν ψυχολογικά, ειδικά όταν τα δυσάρεστα ή ευχάριστα γεγονότα έρχονται απότομα και ξαφνικά στη ζωή τόσο των παιδιών όσο και σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Γαργαλιάνος, 2020-α: 49).

d) Δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων

Η δραματοποίηση των ιστορικών γεγονότων βοηθάει έστω και αυθαίρετα να προσεγγίσουμε τα ιστορικά γεγονότα και να κατανοήσουμε την ατμόσφαιρα εκείνης της στιγμής. Ταυτόχρονα να θυμόμαστε ευκολότερα τι έγινε σε κάθε γεγονός τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή (Γαργαλιάνος, 2020-α: 50).

e) Δραματοποίηση ονείρων

Η σκηνική απόδοση των ονείρων δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να τα ερμηνεύσουν ή ακόμη να μη τα φοβούνται και τρομάζουν. Με τη ζωντανή παρουσίαση των ονείρων μπορούμε να βρούμε τυχόν κρυμμένα χαρακτηριστικά αυτού που τα βλέπει ή να βοηθήσει τον ίδιο να ξεπεράσει κάποιες φοβίες (Γαργαλιάνος, 2020-a: 51).

f) Δραματοποίηση μαθημάτων

Στα περισσότερα μαθήματα του δημοτικού, του γυμνάσιου και γενικότερα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, υπάρχει δυνατότητα να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της δραματοποίησης για να βοηθήσει τον κάθε μαθητή να κατανοήσει το περιεχόμενο που τον δυσκολεύει με την πρώτη ανάγνωση. Επομένως, με τη δραματοποίηση κεφαλαίων από τα βιβλία κάποιων μαθημάτων π.χ. Ιστορία, Φυσική, Θρησκευτικά, Γλώσσα κ.α. μπορούν τα παιδιά με ενεργό συμμετοχή και ενδιαφέροντα τρόπο να κατανοήσουν τα συγκεκριμένα κεφάλαια (Γαργαλιάνος, 2020-a: 36 και 87).

1.8. Η Δραματοποίηση ως μέσο παρέμβασης: Διερευνητική Δραματοποίηση

Ως Διερευνητική Δραματοποίηση ορίζεται «η διαδικασία βιωματικής διερεύνησης της ζωής και της ανθρώπινης εμπειρίας μέσω της σύμβασης του ρόλου, με σκοπό την κατανόηση της αλλαγής του κόσμου και της θέσης του ανθρώπου μέσα σ' αυτόν». Μέσω αυτής, οι μαθητές καλλιεργούν την ενσυναίσθηση τους και υποδύονται ρόλους διαφορετικών ατόμων από αυτούς (Παπαδόπουλος, 2007: 26).

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Διερευνητικής Δραματοποίησης διακρίνονται σε δραματικά-θεατρικά και σε παιδαγωγικά- διδακτικά (Παπαδόπουλος, 2007: 30).

α) Δραματικά- Θεατρικά γνωρίσματα: Η Διερευνητική Δραματοποίηση αναπτύσσεται μέσω του δραματικού ρόλου, δηλαδή τα παιδιά συμμετέχουν στις δραματικές καταστάσεις μέσα από τους ρόλους που αναλαμβάνουν. Είναι η συμφωνία «να είναι κάποιος άλλος», να βλέπουν τα πράγματα από διαφορετική οπτική γωνία, να κάνουν πράγματα όπως δε θα τα έκαναν στην πραγματικότητα, «να βάζουν τον εαυτό τους στη θέση του άλλου», καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση τους. Σε αυτή τη διαδικασία,

βασικά στοιχεία είναι η καλλιέργεια του αυθορμητισμού και η ανάπτυξη της δεξιότητας του αυτοέλεγχου, μέσω της αποστασιοποίησης από όσα καλείται να παρουσιάσει το παιδί. Έτσι, ο ρόλος του παιδιού μετατρέπεται σε καθρέφτη του εσωτερικού του κόσμου (Παπαδόπουλος, 2007: 30). Επιπλέον, η Διερευνητική Δραματοποίηση αναπτύσσεται μέσα από τη δράση, συγκεκριμένα μέσα από την επαφή με αισθητικοκινητικές, λεκτικές και μη λεκτικές μορφές έκφρασης και επικοινωνίας. Είναι η πράξη που προϋποθέτει σωματική κίνηση στον πραγματικό χώρο της δραστηριότητας και μπορεί να χαρακτηριστεί ως παιχνίδι «φανταστικό», που βιώνεται μέσα από τις εκφράσεις, τις χειρονομίες και τις λέξεις (Παπαδόπουλος, 2010: 122-123). Εν συνεχεία, η Διερευνητική Δραματοποίηση, αποτελεί μια αυτοσχέδια δομημένη διαδικασία σε σκηνές, η οποία στρέφεται κυρίως στη δημιουργικότητα των παιδιών. Με αφορμή ένα κείμενο, που αναφέρεται σε μια κατάσταση, τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν τη δική τους ιστορία, τις δικές τους εκδοχές για τα γεγονότα και να εκφραστούν με το δικό τους αυθόρμητο λόγο, συνθέτοντας την πλοκή του έργου που διερευνούν. Ο αυτοσχεδιαστικός της χαρακτήρας βοηθά τα παιδιά να μπουν στη θέση του άλλου, μέσα από την υποκειμενική τους εμπειρία και τριβή με την υπόθεση (Παπαδόπουλος, 2010: 123). Τέλος, δίνεται προτεραιότητα στη διαλεκτική σχέση της δράσης με την ιστορία, δηλαδή τα παιδιά έρχονται με τις προσωπικές τους εμπειρίες να συναντήσουν την ιστορία μέσα από την ανάγνωση ή την ακρόαση. Έχει ως σκοπό τα παιδιά να λάβουν τις πρώτες πληροφορίες, να γεννηθούν οι αρχικές ατομικές ανταποκρίσεις και να δημιουργηθούν οι πρώτες σκέψεις και τα πρώτα συναισθήματα. Σ' ένα περιβάλλον αλληλεπίδρασης, ανταλλάσσουν τις υποκειμενικές τους ερμηνείες πάνω σε γεγονότα και καταστάσεις. Η αυτοσχέδια δράση γίνεται η βάση για να διερευνήσουν, να επεκτείνουν ή να αλλάξουν τις αρχικές τους κατανοήσεις και έτσι να δημιουργήσουν νέες σημασίες ως αποτέλεσμα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Παπαδόπουλος, 2007: 30-31).

β) Παιδαγωγικά - Διδακτικά γνωρίσματα: Η Διερευνητική Δραματοποίηση δίνει έμφαση στη διερεύνηση της κοινωνικής πραγματικότητας. Μέσω του αλληλεπιδραστικού και διαδικαστικού της χαρακτήρα ενισχύεται, η θέση, η λύση καθώς και η λήψη απόφασης μέσω της ανάδειξης ηθικών διλημάτων που αποτελούν κεντρικό προσανατολισμό της Δραματοποίησης. Επίσης, υιοθετούνται εναλλακτικές λύσεις και βασικές τεχνικές διερεύνησης, οι οποίες στρέφουν τα παιδιά, σε μια πορεία

συλλογικής διαπραγμάτευσης, αξιοποιώντας κώδικες και τεχνικές του δράματος, μοιράζονται τις εμπειρίες και τις ιδέες τους για το δραματικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να χτίσουν την ιστορία της ομάδας. Στοχάζονται σχετικά με τη δράση τους, αντλούν από τη φαντασία και τα αισθήματα τους προσπαθώντας να ερμηνεύσουν και να δώσουν νόημα σ' αυτά που από κοινού δημιουργούν. Η συλλογική δράση κι ο στοχασμός μέσα από αποστασιοποιητικές τεχνικές, τους οδηγεί σε μια κριτική θεώρηση των χαρακτήρων, της εσωτερικής τους πραγματικότητας, κι επομένως σε μία βαθύτερη κατανόηση του κόσμου (Παπαδόπουλος, 2007: 31).

Επιπρόσθετα, η Διερευνητική Δραματοποίηση αναπτύσσει την κοινωνική και τη διαπολιτισμική συνείδηση. Είναι ένα μέσο για να αναγνωρίσουν την έννοια του διαφορετικού και να την κατανοήσουν με σκοπό να την αποδεχτούν. Καλλιεργεί στα παιδιά, τους υποδοχείς αναγνώρισης της ανθρώπινης ετερότητας, φυσικής, κοινωνικής και πολιτισμικής. Χτίζει προσωπικότητες ανθρώπων, κατάλληλες για την ένταξη τους σε κοινωνίες που μεταβάλλονται συνεχώς και που είναι γεμάτες με το «διαφορετικό» (Παπαδόπουλος, 2010: 123-124).

Κατόπιν, η Διερευνητική Δραματοποίηση δημιουργεί συνθήκες για την ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Τα παιδιά βασιζόμενα στις εμπειρίες τους κατασκευάζουν ιστορίες και συνθήκες που φαντάζονται και επεξεργάζονται, χωρίς να υπάρχουν περιορισμοί στις σκέψεις τους και στα στοιχεία που θα προσθέσουν σε αυτές. Με τον αυτοσχεδιασμό και τον πειραματισμό δοκιμάζουν νέους τρόπους έκφρασης και ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους. Τέλος, η Διερευνητική Δραματοποίηση δίνει έμφαση στη μαθησιακή διαδικασία του Αναλυτικού Προγράμματος. Αποτελεί ισχυρό παράγοντα για τη δημιουργία ενός ευχάριστου και αποτελεσματικού περιβάλλοντος μάθησης, στο οποίο τα παιδιά καλούνται να ανταποκριθούν σε ενεργητικές μορφές εργασίας, προκειμένου να οικειοποιηθούν διαδικασίες, γνώσεις και δεξιότητες (Παπαδόπουλος, 2007: 32-34).

- Τα στάδια ανάπτυξης της Διερευνητικής Δραματοποίησης είναι: **α)** η δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας στην ομάδα, **β)** η γνωριμία των παιδιών με το αρχικό περιβάλλον του μύθου, **γ)** η διερεύνηση και η δημιουργία του νέου δραματικού περιβάλλοντος, **δ)** η αξιολόγηση της νέας εμπειρίας και κατανόησης, **ε)** η προαιρετική παρουσίαση της συνολικής θεατρικής διερεύνησης» (Παπαδόπουλος, 2007: 99-103).

1.9. Ορισμός Θεατρικού Παιχνιδιού

Το Θεατρικό Παιχνίδι είναι η πιο σύνθετη και αποτελεσματική μέθοδος, για να ανακαλυφθεί δημιουργικά η έμφυτη μιμητική τάση του ανθρώπου. Επίσης, το Θεατρικό Παιχνίδι δεν είναι μόνο ψυχαγωγία, εντάσσεται στο σύνολο της παιδαγωγικής πρακτικής και αποτελεί καρπό πολύχρονης πρακτικής εφαρμογής και θεωρητικής μελέτης (Κουρετζής, 1991: 29). Το Θεατρικό Παιχνίδι έχει ως βάση του, την ανάγκη για τη δραματική έκφραση των παιδιών, δηλαδή να δώσει την ευκαιρία στα παιδιά να ελευθερωθούν συναισθηματικά μέσω γλωσσικών, σωματικών, τεχνικών και υλικών μέσων έκφρασης. Αποτελεί μία ομαδική δραστηριότητα που στηρίζεται στις τεχνικές του αυτοσχεδιασμού και της αναπαράστασης με μίμηση (Σέξτου, ό.π.: 19).

Το Θεατρικό Παιχνίδι προϋποθέτει παιχνίδια δραματικής έκφρασης τα οποία διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Παιχνίδια αισθήσεων, είναι παιχνίδια που στοχεύουν στην καλλιέργεια των αισθητηρίων οργάνων (ακοής, όρασης, αφής, όσφρησης και γεύσης).
- Παιχνίδια με το σώμα και τη φωνή, πρόκειται για παιχνίδια με τα μέλη του σώματος (γλώσσα, χειρονομίες, γκριμάτσες) και παιχνίδια φωνής που παράγονται από την στοματική κοιλότητα.
- Ομαδικά παιχνίδια που στοχεύουν στην γνωριμία των μελών της ομάδας, στην ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και στη φιλική υποδοχή.
- Παιχνίδια παρατηρητικότητας, μνήμης και φαντασίας, τα οποία στοχεύουν στη συγκέντρωση της προσοχής και στην όξυνση της παρατηρητικότητας. Τα συγκεκριμένα παιχνίδια επιδιώκουν την ανάπτυξη της φαντασίας των παιδιών μέσω ερεθισμάτων.
- Ασκήσεις αναπνοής, οι οποίες επιδιώκουν την κατανόηση και τον έλεγχο της λειτουργίας της αναπνοής (Σέξτου, ό.π.: 20-22).

Όπως αναφέρει ο Γραμματάς (2017: 637), το Θεατρικό Παιχνίδι διακατέχεται από μία μορφή παιχνιδιού, κατά την οποία τα παιδιά δραματοποιούν και βιώνουν

καταστάσεις της ζωής και της καθημερινότητας ή πλάθουν δικές τους ιστορίες στο μυαλό τους και προσαρμόζονται στους κανόνες του παιχνιδιού. Τα παιδιά μέσω του Θεατρικού Παιχνιδιού, έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν μοναδικές εμπειρίες, να εκφραστούν, να δράσουν ελεύθερα και να γνωρίσουν τον κόσμο. Το Θεατρικό Παιχνίδι αποτελεί μορφή θεατρικής έκφρασης και διακατέχεται από όλα τα γνωρίσματα του θεάτρου. Χρησιμοποιούνται τα στοιχεία και οι τεχνικές του θεάτρου μέσα από μία παιγνιώδη διαδικασία. Το Θεατρικό Παιχνίδι δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά αποτελεί μια παιδαγωγική πρακτική, η οποία δίνει την ευκαιρία στο παιδί να ανακαλύπτει ρόλους, να εκφράζεται και να επικοινωνεί μέσα από αυτούς, να μεταβαίνει ομαλά από το πραγματικό στο φανταστικό, μη στοχεύοντας όμως στη μετατροπή των παιδιών σε ηθοποιούς και μη αποσκοπώντας στο να ανέβει μία θεατρική παράσταση (Faugre & Lascar, 1988: 8, 15).

Το Θεατρικό Παιχνίδι, μπορεί να διδαχθεί σε χώρους σχολικούς ή μη σχολικούς και να ευεργετήσει ανθρώπους κάθε ηλικίας π.χ. να συμβάλλει στην ανακούφιση κάποιων ανθρώπων από ψυχολογικά προβλήματα σε αντίστοιχα ιδρύματα, δηλαδή όχι αποκλειστικά για τα παιδιά (Γαργαλιάνος, 2020-c: 13). Η μέθοδος του Θεατρικού Παιχνιδιού δημιουργεί ένα περιβάλλον φανταστικού παιχνιδιού, υπό το πρίσμα της αυτοσχέδιας θεατρικής μορφής. Το παιχνίδι θεωρείται ελεύθερη και αυθόρμητη δραστηριότητα, που έχει ως στόχο την ευχαρίστηση των παιδιών και την εξοικείωση των παιδιών με τη θεατρική εμπειρία, ωστόσο δεν επιμένει στην αρτιότητα του χειρισμού του (Παπαδόπουλος, 2010: 89).

Επιπλέον, το Θεατρικό Παιχνίδι, ως μέθοδος μεταφέρει την ουσία της τέχνης στο κόσμο των παιδιών και τους μιλά με τη γλώσσα του θεάτρου. Αποτελεί μια ψυχοπαιδαγωγική και καλλιτεχνική-θεατρική διαδικασία που δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να παίζουν και να επικοινωνούν με την ομάδα τους, με βάση τις ανάγκες που έχουν κάθε στιγμή, ενεργοποιώντας τη φαντασία τους και μέσω της σωματικής έκφρασης, να αναπαριστούν σε θεατρικό ρόλο αυτοσχέδιες καταστάσεις. Επομένως, το Θεατρικό Παιχνίδι είναι βιωματική και παιγνιώδης διαδικασία που διέπεται από ένα σύνολο ψυχοπαιδαγωγικών και καλλιτεχνικών κανόνων. Θεατρικό Παιχνίδι θεωρείται ένα θέατρο αυθόρμητισμού, επινόησης, σωματικής έκφρασης και ενεργητικής συμμετοχής. Το Θεατρικό Παιχνίδι αποτελεί τον δρόμο για τη φαντασία και το όνειρο, για την αυθόρμητη ανακάλυψη της γνώσης μέσα από το βίωμα της σωματικής έκφρασης (Παπαδόπουλος, 2010: 91-92, 94). Δεν αποτελεί ένα μάθημα

αλλά αποτελεί εκπαιδευτική διαδικασία, μέσω της οποίας οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν πολλά, σχετικά με την προσωπική τους βελτίωση αλλά και σχετικά με το σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον τους (Γαργαλιάνος, 2020-c : 77).

«Δεν μπορεί να υπάρχει απελευθέρωση της φαντασίας και αύξηση της δημιουργικότητας ενός παιδιού χωρίς ευαισθητοποίηση και δε μπορεί να υπάρξει κανένας βαθμός ευαισθητοποίησης χωρίς παράλληλη απελευθέρωση της φαντασίας» (Κουρετζής ό.π.: 31). Στο Θεατρικό Παιχνίδι περικλείονται όλες οι μορφές του παιχνιδιού προσποίησης, το φανταστικό, το κοινωνιοδραματικό, το διερευνητικό, το συμβολικό, το παιχνίδι προσωποποίησης και το παιχνίδι ρόλων (Mellou, 1995).

1.10. Σημασία του Θεατρικού Παιχνιδιού στη ζωή των παιδιών

Το Θεατρικό Παιχνίδι έχει πολύτιμη συμβολή στη ζωή των παιδιών, βοηθάει στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας και των δεξιοτήτων του παιδιού, είναι μια δραστηριότητα δράσης και αλληλεπίδρασης ζωτικής σημασίας (Κοντογιάννη, 1989: 23).

Το Θεατρικό Παιχνίδι κατέχει σημαντικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και όταν αναφερόμαστε στην ολόπλευρη ανάπτυξη, δε μπορούμε να αγνοήσουμε την ψυχική και τη συναισθηματική καλλιέργεια και την ωρίμανση του παιδιού. Συγχρόνως, ενεργοποιεί τα παιδιά, είναι τρόπος για επικοινωνία μεταξύ τους και τους δίνει κίνητρα να εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Επίσης, σημαντικό είναι να αναφερθεί η συμβολή του Θεατρικού Παιχνιδιού στην ωρίμανση του παιδιού ως άτομο και ως ολόπλευρη προσωπικότητα. Με το Θεατρικό Παιχνίδι, το παιδί αναπαράγει τον κόσμο, τον ερμηνεύει και εξοικειώνεται με αυτόν, τον ονομάζει και τον καθιστά περιεχόμενο της συνείδησης του. Όσο πιο παιγνιώδεις και παιδαγωγική είναι αυτή η προσπάθεια που γίνεται, τόσο καλύτερα θα ενταχθεί το παιδί στον κόσμο χωρίς να ταπεινώνεται και να αφομοιώνεται ως πρόσωπο (Κουρετζής, ό.π.: 11 και 30).

Επιπλέον, το Θεατρικό Παιχνίδι συμβάλλει στην ψυχοκινητική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη δηλαδή στη σωματική κίνηση και έκφραση των παιδιών, καθώς και στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων (Παπαδόπουλος, 2010: 89).

Όπως αναφέρει ο Κουρετζής (ό.π.: 34) στο Θεατρικό Παιχνίδι το παιδί έχει την ευκαιρία να αλλάζει τη συμπεριφορά του, να «βγαίνει έξω» από τους παγιωμένους τρόπους συμπεριφοράς, οι οποίοι το εμποδίζουν να αναπτύξει τη φαντασία του και να λειτουργήσει με αυθορμητισμό. Συγκεκριμένα δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να καταργήσουν το δίπτυχο «επιτυχία-αποτυχία», να συνεργάζονται με άλλους χαρακτήρες όχι ανταγωνιστικά, αλλά μέσα από τη διαδικασία μίας συλλογικής και δημιουργικής δράσης. Το παιδί, μέσα από το Θεατρικό Παιχνίδι έχει την ευκαιρία να εκτονωθεί, να βρει δυνατότητες να αισθανθεί τη χαρά και απόλαυση, να βιώνει τις γνώσεις και να εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του. Το Θεατρικό Παιχνίδι και γενικότερα το παιχνίδι για να λειτουργήσει ως μέσο απελευθέρωσης και δημιουργικής έκφρασης, πρέπει να υπάρχει το κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα και πνεύμα για να αναπτυχθεί. Γενικότερα, το παιχνίδι χαρακτηρίζεται σαν μία δραστηριότητα που πηγάζει αυθόρμητα από την ψυχή του κάθε παιδιού, δηλαδή μια δραστηριότητα που προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα και συνοδεύεται από αποκαλύψεις για τον εαυτό μας και τους γύρω μας (Γαργαλιάνος, 2020-ε: 69).

Η συσχέτιση της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού δύναται να πραγματοποιηθεί, διότι τα δύο αυτά εκπαιδευτικά εργαλεία ενώνουν τους κόσμους του παιχνιδιού και του θεάτρου με όρους «παιδαγωγικούς, ψυχοκινητικούς, κοινωνικούς και αισθητικούς με σκοπό τη διαπροσωπική κιναισθητική και δραματική ανάπτυξη των παιδιών» (Παπαδόπουλος, 2007: 24).

1.11.Σκοπός και στόχοι του θεατρικού παιχνιδιού

Το Θεατρικό Παιχνίδι αποτελείται από μία σειρά ασκήσεων – παιχνιδιών με βασικό τους συστατικό το θέατρο, που έχουν ως σκοπό να χαρίσουν ευχάριστες ώρες στα παιδιά κάθε ηλικίας που συμμετέχουν καθώς να υποβοηθήσουν το έργο του δασκάλου τόσο στα κλασσικά μαθήματα όσο και εκτός από αυτά (Γαργαλιάνος, 2020-ε: 13).

Το Θεατρικό Παιχνίδι έχει ως στόχο τη γνώση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη δημιουργικότητα. Μέσω της τέχνης, τα παιδιά διδάσκονται χωρίς να χρειάζεται αποστήθιση. Επιπλέον, το Θεατρικό Παιχνίδι και η εφαρμογή του στην πράξη στοχεύουν στην ενεργοποίηση των παιδιών, στην απελευθέρωση της φαντασίας τους, στην καλλιέργεια της ψυχοκινητικής τους έκφρασης, της κοινωνικοποίησης τους και της εξοικείωσης τους με την τέχνη (Κουρετζής ό.π.: 17). Μέσα από το Θεατρικό Παιχνίδι δεν στοχεύουμε να δημιουργήσουμε σκηνοθέτες και ηθοποιούς ή να φτάσουμε τα παιδιά σε επίπεδα επαγγελματικού θεάτρου, αλλά προσπαθούμε να δώσουμε στα παιδιά με αφορμή το Θεατρικό Παιχνίδι την ευκαιρία να επικοινωνήσουν με τα μέλη της ομάδας, να ευαισθητοποιηθούν και να καλλιεργήσουν τη δημιουργική τους έκφραση. Η υλοποίηση διαφορετικών δραστηριοτήτων με πιο ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο και όχι διδακτικού περιεχομένου, στοχεύει στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό των σχέσεων των παιδιών (Κουρετζής, ό.π.: 32).

Η χρήση θεατρικών παιχνιδιών συμβάλλει στη σωματική και ψυχοκινητική έκφραση των παιδιών. Επιπλέον, βοηθάει το παιδί να προσαρμόζεται κοινωνικά και αισθητικά, διότι προωθείται μέσα από το Θεατρικό Παιχνίδι η ήπια και ομαλή επικοινωνία και η συγκρότηση της κάθε ομάδας. Δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά του νηπιαγωγείου, να εκφραστούν όχι μόνο με το λόγο, αλλά και με το σώμα και τις χειρονομίες, ώστε να μας δείξουν μέσα από αυτό τον τρόπο έκφρασης τα προβλήματα που τους απασχολούν (Γαργαλιάνος, 2020-ε: 69-70).

Επίσης, σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο (2010: 90) το Θεατρικό Παιχνίδι και η εφαρμογή του μπορεί να δώσει την ευκαιρία στα παιδιά:

- ❖ να παρατηρούν την κατάσταση γύρω τους
- ❖ να επινοούν και να αναδημιουργούν τους ρόλους
- ❖ να εμπλέκονται με ενεργητικό τρόπο στη δράση του θεατρικού παιχνιδιού
- ❖ να μπορούν να ακούν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και
- ❖ να αντιμετωπίζουν προβλήματα που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια του θεατρικού παιχνιδιού και να προτείνουν λύσεις σκεπτόμενοι με κριτικό τρόπο.

Επιπρόσθετα, το Θεατρικό Παιχνίδι ενισχύει τη συναισθηματική νοημοσύνη, την απελευθέρωση του σώματος, την αυτοσυνειδητοποίηση, ευνοεί την εξωτερίκευση των συναισθημάτων και των σκέψεων του παιδιού, ενώ συμβάλλει στη διάπλαση της προσωπικότητάς του. Βοηθάει τα νήπια και γενικότερα τα παιδιά (μαθητές) να αναπτύσσουν και να διατηρήσουν αρμονικές σχέσεις με τους γύρω τους (McNaughton, 2006). Ακόμα, δίνει τη δυνατότητα στο νήπιο να αποδράσει από τα στενά πλαίσια της διδακτέας ύλης, να καταπιάνεται με πολλά αντικείμενα, να εξετάζει τα προβλήματα του με άλλη ματιά (Üstündağ, 1997), να βελτιώνει τις γλωσσικές δεξιότητές του και να κάνει πιο πλούσιο το λεξιλόγιό του (McGregor, 2012).

Στο σύγγραμμα «Θεατρικό Παιχνίδι. Τεχνικές και Πρακτικές στην Εκπαίδευση» ο Γαργαλιάνος (2020-ς: 71-72) αναφέρει ότι, τα νήπια και γενικότερα οι μαθητές μέσα από τα θεατρικά δρώμενα κατανοούν τις συνθήκες και τα προβλήματα του καθημερινού βίου. Γενικότερα, η συμμετοχή του παιδιού στη διαμόρφωση ενός δημιουργικού αποτελέσματος (στο θεατρικό παιχνίδι) του προσδίδει μία σπάνια και ισχυρή ευχαρίστηση.

Το παιδί, μέσω των παιχνιδιών ρόλων και των τεχνικών που βασίζονται σε αναπαραστάσεις, «βγαίνει έξω από τον εαυτό του», παίρνει απόσταση από αυτόν, τον παρατηρεί και τον αναλύει. Μέσα από τους ρόλους που υποδύεται κατανοεί τον ίδιο του τον εαυτό (Κοντογιάννη, 1991: 87).

Μέσω του Θεατρικού Παιχνιδιού, το παιδί μαθαίνει βιωματικά, γνωρίζει το σώμα του και τις δυνατότητές του, έρχεται σε επαφή με τον εσωτερικό του κόσμο μέσω της έκφρασης και της κατανόησης των συναισθημάτων. Με αυτό τον τρόπο κατανοεί τα συναισθήματα των υπόλοιπων μελών, καλλιεργεί τις κινητικές του δεξιότητες, τη συνεργασία, εκφράζεται και αναπτύσσει εμπιστοσύνη μέσα στην ομάδα (Δ.Ε.Π.Π.Σ. Θεάτρου, 2003). Τα ανωτέρω καθιστούν το Θεατρικό Παιχνίδι και γενικότερα τις δραματικές δραστηριότητες το ισχυρότερο από οποιοδήποτε άλλο μέσο στην εκπαίδευση.

1.12 Χαρακτηριστικά Θεατρικού Παιχνιδιού

a. Χώρος

Ο χώρος ανάπτυξης του Θεατρικού Παιχνιδιού μπορεί να είναι κάθε μέρος όπου δραστηριοποιούνται τα παιδιά π.χ. μέσα σε μία αίθουσα, σε ένα δωμάτιο, στον παιχνιδότοπο, σε ένα πάρκο, στο δρόμο κ.α. Το Θεατρικό Παιχνίδι δεν μπορεί να γίνει μέσα σε μία τάξη, αν ο δάσκαλος δεν έχει απαλλαγεί από την ψυχολογία και την ιδεολογία της ίδιας της τάξης. Ο χώρος της διεξαγωγής του θεατρικού παιχνιδιού που θα επιλέξει ο εμπνευστής, θα πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά: να παρέχει ασφάλεια, να μη δημιουργεί κίνδυνο τραυματισμού για τα παιδιά, να επαρκεί για τον αριθμό των μελών της ομάδας, να είναι καθαρός και να δημιουργεί το αίσθημα δημιουργικότητας. Επομένως, τον χώρο δράσης τον καθορίζει ο δάσκαλος-εμπνευστής, όμως τον χώρο όπου τα παιδιά θα παρουσιάσουν τους σκηνικούς τους αυτοσχεδιασμούς και τα σκηνικά δρώμενα, θα πρέπει να επιλέγεται από τα ίδια (Κουρετζής, ό.π.: 65-66).

b. Διάρκεια

Ο χρόνος διεξαγωγής του Θεατρικού Παιχνιδιού δεν μπορεί να καθοριστεί και να προβλεφθεί επακριβώς, αφού το παιχνίδι από τη φύση του είναι απρόβλεπτο. Όπως αναφέρει ο Κουρετζής, (ό.π.: 69) η διάρκεια του Θεατρικού Παιχνιδιού εξαρτάται από τη διάθεση των μελών της ομάδας αλλά και από την ικανότητα του εμπνευστή να κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον τους. Υπάρχουν Θεατρικά Παιχνίδια που μπορεί να διαρκέσουν δέκα λεπτά, υπάρχουν όμως και Θεατρικά Παιχνίδια που πραγματοποιούνται στον χώρο διαβίωσης των παιδιών και υπάρχει πιθανότητα να διαρκέσουν περισσότερο χρόνο. Οι φάσεις του Θεατρικού Παιχνιδιού επιμηκύνονται ανάλογα. Στα πλαίσια του σχολείου, το αυστηρό χρονοδιάγραμμα του επίσημου Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών και οι λίγες ώρες που αναλογούν στο μάθημα της Θεατρικής Αγωγής στο Δημοτικό, δημιουργούν μια πίεση στον εκπαιδευτικό για όσο το δυνατόν εποικοδομητικότερη αξιοποίηση του χρόνου. Ένα «μάθημα» Θεατρικού Παιχνιδιού έχει τη δυνατότητα να διαρκέσει από μία

διδασκτική ώρα μέχρι περίπου ένα τετράωρο. Εξάλλου, η εμπειρία έχει αποδείξει πως τα παιδιά ηλικίας 4 έως 7 ετών δεν είναι σε θέση να συγκεντρωθούν περισσότερο από μία ώρα. Σημαντικό είναι να σημειωθεί, πως οποιαδήποτε και αν είναι η χρονική διάρκεια του Θεατρικού Παιχνιδιού, θα πρέπει να έχει αρχή (προθέρμανση), μέση (κορύφωση των δραστηριοτήτων) και τέλος (χαλάρωση), (Γαργαλιάνος, 2020-ε: 75).

c. Θεματογραφία

Η θεματογραφία του Θεατρικού Παιχνιδιού δεν είναι καθορισμένη από πριν, αλλά παράγεται από τους συμμετέχοντες κατά τη διάρκειά του, συνήθως στο πρώτο ή στο δεύτερο στάδιο διεξαγωγής του. Αντλείται από γεγονότα που έχουν βιώσει τα παιδιά, από προβλήματα που έχουν αντιμετωπίσει στο σχολείο, στο σπίτι ή στη γειτονιά, από την επικαιρότητα ή την τηλεόραση, από κοινωνικά θέματα ή καταστάσεις που βιώνουν στην οικογένειά τους, από τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους ή και με μεγαλύτερους τους, φανταστικά γεγονότα κ.ά. Επιπλέον, θρύλοι και παραδόσεις, ακόμα και παραμύθια μπορούν να λειτουργήσουν ως ερεθίσματα και σημεία αφετηρίας για το Θεατρικό Παιχνίδι (Κουρετζής, ό.π.: 50-51).

d. Σκηνικά, κοστούμια και αντικείμενα

Τα αντικείμενα αποτελούν από μόνα τους ερεθίσματα, που εξάπτουν τη φαντασία και ενεργοποιούν την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων στο Θεατρικό Παιχνίδι. Πολλές φορές τα αντικείμενα έχουν συμβολικό χαρακτήρα και μεταμορφώνονται σε ό,τι τα παιδιά επιθυμούν. Τα αντικείμενα και τα κοστούμια μπορούν να δηλώσουν το φύλο, το επάγγελμα, την κοινωνική τάξη, την καταγωγή ή ακόμα και στοιχεία του χαρακτήρα του ήρωα αλλά και να αποκαλύψουν την εποχή που εκτυλίσσεται η ιστορία. Τα αντικείμενα στα Θεατρικά Παιχνίδια υποδηλώνουν ανθρώπινες σχέσεις, μορφοποιούν πρόσωπα και επιθυμίες και μπορεί να είναι μία ιδέα, ένα συναίσθημα που «πάγωσε» και κρατά το σχήμα του στον χρόνο. Στο Θεατρικό Παιχνίδι η κατασκευή σκηνικών και κοστούμιών που θα χρησιμοποιηθούν για τη μεταμφίεση των παιδιών, μπορεί να γίνει με

οποιοδήποτε υλικό. Τα παιδιά και ο εμπυχωτής μπορούν να φέρουν από το σπίτι τους παλιά ρούχα και υφάσματα καθώς και αξεσουάρ, όπως καπέλα, τσάντες και κοσμήματα (Παπαδόπουλος, 2010: 107,305). Σύμφωνα με τον Γαργαλιάνο, (2020-b: 131) τα κοστούμια αποτελούν ένα ξεχωριστό και σημαντικό κομμάτι για τη συγκεκριμένη τέχνη, μπορούν να φορεθούν από τους ηθοποιούς, αλλά και από τα παιδιά με στόχο να βοηθήσουν στην κατανόηση του κείμενου και να συμπληρώσουν όλο το θεατρικό στοιχείο. Ακόμα, μπορούν να δημιουργήσουν μόνοι τους σκηνικά και αντικείμενα με κατασκευές και χειροτεχνίες, που θα τους βοηθήσουν να διεγείρουν τη φαντασία τους, να αναπτύξουν όλες τις αισθήσεις τους και να νιώσουν το αίσθημα της ικανοποίησης. Επιπλέον, με τα υλικά που προαναφέραμε διαμορφώνουν το σκηνικό χώρο και πραγματοποιούν τις μεταμορφώσεις των μελών της ομάδας. Κάθε φορά στα Θεατρικά Παιχνίδια δεν χρειάζονται τα παραπάνω υλικά ή αντικείμενα (Κουρετζής, ό.π.: 66-67).

e. Ηχητικά και μουσικά ερεθίσματα

Στο Θεατρικό Παιχνίδι, η μουσική δεν είναι απαραίτητο να συμβαδίζει απόλυτα με την κίνηση ή να κατευθύνει το παιδί σε συγκεκριμένες χορευτικές ή ρυθμικές κινήσεις, αλλά θα πρέπει να κινείται ελεύθερα, ώστε να αυτοσχεδιάσει (Κουρετζής, ό.π.: 67-68).

1.13. Φάσεις ανάπτυξης του Θεατρικού Παιχνιδιού

Ένα ολοκληρωμένο και δομημένο Θεατρικό Παιχνίδι μπορεί να διεξαχθεί σε τέσσερα συνήθως στάδια. Το πρώτο στάδιο αποτελεί το στάδιο της προθέρμανσης. Στο στάδιο αυτό η ομάδα ουσιαστικά δημιουργείται και απελευθερώνεται. Ο εκπαιδευτικός - εμπυχωτής μέσα από μια σειρά παιχνιδιών και ασκήσεων μικρής διάρκειας φροντίζει να δημιουργηθεί ένα κλίμα οικείο και χαλαρωτικό, ένα κλίμα ενθουσιασμού, επικοινωνίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών. Παιχνίδια με το σώμα, τη φωνή, παιχνίδια μεταμορφώσεων και αφήγησης, αλλά και ασκήσεις χαλάρωσης, συγκέντρωσης, αναπνοής και πολλά άλλα έχουν στόχο την ενίσχυση της ευρηματικότητας, της δημιουργικότητας, της συνεργασίας, της σωματικής έκφρασης και δράσης των μελών της ομάδας, αλλά και την απομάκρυνση τυχόν συστολών και αναστολών, δυσκολιών και παρεξηγήσεων. Το δεύτερο στάδιο, αποτελεί το στάδιο

της αναπαραγωγής. Τα παιδιά σε αυτό το στάδιο δημιουργούν ρόλους και καταστάσεις, αναπαράγουν διαλόγους. Συζητούν με τον εμψυχωτή και δοκιμάζουν θέματα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον τους ή αν πρόκειται για μικρότερες ηλικίες, η συζήτηση προκαλείται από ένα ερέθισμα του εμψυχωτή. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες, χωρισμένοι σε ομάδες ή και όχι, επιστρατεύοντας τη φαντασία και τη δημιουργική τους σκέψη, αρχίζουν να καταπιάνονται με το θέμα, να διαλέγουν ρόλους, να εισέρχονται σε μυθοπλαστικές καταστάσεις μέσα από το παιχνίδι, να δρουν αυτοσχεδιαστικά. Οι ρόλοι αναπτύσσονται σταδιακά, αρχίζει να μεταμορφώνεται ο χώρος, ξεκινούν οι αντιπαραθέσεις και οι συγκρούσεις που θα συμβάλουν στη μετέπειτα ανάπτυξη της θεατρικής δράσης. Το τρίτο στάδιο, είναι το στάδιο της σκηνικής δράσης, όπου τα μέλη της ομάδας χωρισμένα σε δρώντα πρόσωπα και θεατές εναλλάσσονται μεταξύ τους συνεχώς. Μέσα από αυτοσχεδιασμούς συνθέτουν ένα θεατρικό δρώμενο, μπλέκοντας δημιουργικά τους ρόλους και τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν στο προηγούμενο στάδιο. Ουσιαστικά το στάδιο αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια «ανοιχτή» παράσταση, η οποία δημιουργείται μπροστά στο κοινό. Το τέταρτο στάδιο, το οποίο κλείνει και τη συνάντηση, πρόκειται για το στάδιο της αξιολόγησης και της επεξεργασίας των όσων συνέβησαν στα προηγούμενα στάδια και της αποτίμησης των όσων διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια της συνάντησης. Οι συμμετέχοντες μαζί με τον εμψυχωτή εκφράζονται, συζητούν και αναλύουν τις απόψεις και τις σκέψεις τους (Παπαδόπουλος, 2010: 95-105).

1.14 Θεατρικές τεχνικές (Θεατρικού Παιχνιδιού/Δραματοποίησης)

Οι θεατρικές τεχνικές έχουν γεννηθεί στο Θέατρο και έχουν εξελιχθεί σε εκπαιδευτικά μέσα. Πρόκειται για τεχνικές που εστιάζουν στην θεατρική πράξη, αλλά συγχρόνως στοχεύουν στην ανάπτυξη βαθύτερης κατανόησης αναφορικά με την ανθρώπινη εμπειρία, ενώ αξιοποιούν τον χώρο, τον χρόνο και το παρόν, επενδύοντας όμως στο μέλλον (Neelands, 1995: 60). Οι βασικότερες τεχνικές είναι η σωματική έκφραση, η παντομίμα, οι αυτοσχεδιασμοί, η μάσκα-κούκλα, η εκμετάλλευση του τυχαίου και η δημιουργία περιβάλλοντος δράσης (Κουρετζής, ό.π.: 49).

- ✚ Σωματική έκφραση: στο Θεατρικό Παιχνίδι, σωματική έκφραση είναι η ικανότητα των παιδιών να εκφράζουν, ότι δε μπορούν να μεταδώσουν με το

λόγο, όπως σκέψεις, καταστάσεις, συναισθήματα, ενώ αντίστοιχα μπορούν να αποκωδικοποιήσουν και την κατάσταση, στην οποία βρίσκονται τα υπόλοιπα μέλη. Η σωματική έκφραση αποτελεί μια διαδικασία αυτοέκφρασης. Για να μπορεί ένα νήπιο να εκφραστεί με το σώμα του πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κινηθεί ελεύθερα στο χώρο, να αισθάνεται δηλαδή άνετα με όλα τα μέλη της ομάδας, να έχει την αίσθηση του χώρου και να εκφράζεται σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη (Κουρετζής, ό.π.: 52).

✚ Παντομίμα: η παρουσία της παντομίμας στην ελληνική εκπαίδευση είναι ισχνή, τη χρησιμοποιούν μαθητές και εκπαιδευτικοί για να εμπλουτίσουν μία παράσταση, ενώ υπάρχουν περιπτώσεις και απόπειρες θεατρικών ανεβασμάτων που περιέχουν μόνο παντομίμα. Η παντομίμα εκτός από μαγευτική είναι και εύκολη στην διαδικασία υλοποίησής της, διότι δεν απαιτείται η διαδικασία αποστήθισης φράσεων ή ολόκληρων διαλόγων ή να είναι κάποιος πολύ καλός στο συγκεκριμένο είδος, διότι ένα παιδί μιμείται πολλές κινήσεις από τη μέρα της γέννησης του (Γαργαλιάνος, 2020-b: 61). Στο σύγγραμμα «Παιδαγωγική του Θεάτρου» ο Παπαδόπουλος αναφέρει, (2010: 286) πως η παντομίμα αποτελεί μια θεατρική τεχνική που χρησιμοποιεί τη γλώσσα του σώματος, τις χειρονομίες, την έκφραση του προσώπου και των συναισθημάτων, συχνά μεγεθυμένα εξαιτίας της απουσίας του λόγου. Με την παντομίμα καλλιεργούνται και ενισχύονται η εστίαση της προσοχής, η παρατηρητικότητα, η εκφραστική και επικοινωνιακή ικανότητα, ενώ ενεργοποιούνται όλες οι αισθήσεις. Αποτελεί μία τεχνική που είναι παρούσα σε κάθε φάση του Θεατρικού Παιχνιδιού, αφού το θεατρικό παιχνίδι δεν έχει ως αφετηρία ένα κείμενο για να δημιουργήσει μέσα από αυτό τη σκηνική δράση (Κουρετζής, ό.π.: 61). Σκοπός της τεχνικής αυτής, είναι να κατορθώσει το παιδί να εκφράσει με το σωματικό του λεξιλόγιο τον εσωτερικό του κόσμο με τρόπο δημιουργικό και ευχάριστο, χωρίς να δίνεται βαρύτητα στην αρτιότητα και ακρίβεια της κίνησης και στην άσκηση της μιμικής δεξιότητας. Σε αυτό το είδος της παντομίμας, ένας καλλιτέχνης είναι σε θέση να μιμείται τα πάντα με το σώμα του, έχει τη δυνατότητα να παράγει ακόμη και ήχους με κάθε τρόπο και κάθε όργανο ή κομμάτι του σώματος (Γαργαλιάνος, 2020-b: 61). Η μιμική αποτελεί έμφυτη τάση του παιδιού, την οποία χρησιμοποιεί από την αρχή της ζωής του, για την αναπαράσταση των συμπεριφορών των μεγαλύτερων ηλικιακά ατόμων, με σκοπό την ένταξή του στον κόσμο τους,

καθώς και αργότερα για πειραματισμό και διασκέδαση. Ο παιδαγωγός δημιουργώντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις, οφείλει να δίνει κίνητρο και να ενθαρρύνει τους μαθητές να παρουσιάσουν ελεύθερα θέματα, θέματα που σχετίζονται με το οικογενειακό ή σχολικό περιβάλλον και σταδιακά να τους κατευθύνει σε πιο συγκεκριμένα, με βάση τη θεματολογία της διαδικασίας του θεατρικού παιχνιδιού. Σύμφωνα με την Κοντογιάννη, (1991: 90) μπορούμε να επισημάνουμε ως τεχνική την ηχομιμητική, κατά την οποία οι εμπυχωτές έχουν μαγνητοφωνήσει μία ποικιλία ήχων από την καθημερινή ζωή και τα παιδιά εισέρχονται στη διαδικασία να ζωντανέψουν τους ήχους μέσω της δραματοποίησης, της παντομίμας και των αυτοσχεδιασμών.

✚ Αυτοσχεδιασμοί: είναι μία τεχνική της υποκριτικής τέχνης που δε βασίζεται στο σενάριο αλλά στην αυθόρμητη έκφραση του συναισθήματος. Στο Θεατρικό Παιχνίδι και τη Δραματοποίηση, το άτομο αξιοποιεί με τη φαντασία του κάθε ερέθισμα που του παρέχεται από τον εμπυχωτή, επινοώντας μέσα από αυτό νέες καταστάσεις (Σέξτου,ό.π.:22).

Οι αυτοσχεδιασμοί διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

- **Κατευθυνόμενοι:** το θέμα είναι συγκεκριμένο και μέσω ερεθίσματος παράγεται από τον εμπυχωτή στα μέλη της ομάδας. Η εκτέλεση του αυτοσχεδιασμού είναι ατομική ή συλλογική.
- **Ελεύθεροι:** τα θέματα του αυτοσχεδιασμού τα σκέφτονται και τα επεξεργάζονται τα ίδια τα παιδιά. Αυτού του είδους ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να δημιουργηθεί από την τροποποίηση ενός κατευθυνόμενου αυτοσχεδιασμού με σύντομη παρουσίαση, διεύρυνση ή αλλαγή του θέματος που προτείνει ο εμπυχωτής.
- **Αυθόρμητοι:** μπορεί να παραχθεί από τα μέλη της ομάδας υπό τη μορφή «στάσης», κατά την πραγματοποίηση ενός ατομικού ή συλλογικού παιχνιδιού και προκαλείται από απροσδιόριστους παράγοντες ή τυχαία ερεθίσματα.

- **Σκηνικοί:** αποτελούν τη σκηνική πραγμάτωση που προήλθε από τις επιλογές που έκαναν τα παιδιά κατά τους προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς (Κουρετζής, ό.π.: 56-57).

Οι αυτοσχεδιασμοί αναπτύσσουν την ικανότητα του παιδιού να εκφράζεται με την κίνηση, το πρόσωπο, το σώμα, τις χειρονομίες, να προσανατολίζεται στον χώρο, να επινοεί καταστάσεις, να επικοινωνεί με τους άλλους, να ανταποκρίνεται στο απρόοπτο, να παίρνει αποφάσεις για τυχόν προβλήματα που παρουσιάζονται, να συμμετέχει σε πολλών μορφών παιχνίδια και να απελευθερώνει τη συνολική του έκφραση (Παπαδόπουλος, 2010: 271-272).

Οι αυτοσχεδιασμοί των παιδιών μπορεί να είναι είτε σύντομης είτε μεγαλύτερης διάρκειας, με πλοκή ή χωρίς πλοκή και να είναι ατομικοί ή ομαδικοί. Τα παιδιά μέσα από αυτή την τεχνική μπορούν να ζωντανέψουν ένα συναίσθημα, μία ιστορία, μία συμπεριφορά ακόμη και μία κίνηση, μία λέξη. Οι αυτοσχεδιασμοί των παιδιών επαναλαμβάνονται όσες φορές επιθυμεί η ομάδα διαφοροποιώντας κάποια από τα δεδομένα ή και τους ρόλους τους (Κοντογιάννη, 1991: 11).

✚ Μάσκα/κούκλα: η μάσκα, η αλλιώς το προσωπείο, γνωστή από τους αρχαιότερους πολιτισμούς, συνδυάζει την εικαστική δημιουργία και το θεατρικό στοιχείο της μεταμόρφωσης. Με τη μάσκα το παιδί εισέρχεται από το πραγματικό στο φανταστικό, βιώνει πρωτόγνωρες καταστάσεις, διεγείρεται η φαντασία του και ενισχύεται η εφευρετικότητά του (Σέξτου, ό.π.: 43,45). Επιπλέον, η σημασιολογική λειτουργία της μάσκας, είναι βαθύτερη, επεκτείνεται σε πολλαπλά επίπεδα και είναι συνδεδεμένη με βασικές λειτουργίες και υπαρξιακές ανησυχίες του ανθρώπου (Κουρετζής, ό.π.:59-60). Η μάσκα παρέχει στο μαθητή την ευκαιρία να μελετήσει χαρακτήρες, ρόλους, συμπεριφορές και στάσεις, να πλησιάσει το χαρακτήρα που ανέλαβε και να φωτίσει το ρόλο που θα υποδυθεί (Παπαδόπουλος, 2010: 281). Σύμφωνα με τον Κουρετζή (ό.π.: 59) μέσω της μάσκας δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να εκφράσουν εμπειρίες και προβληματισμούς αλλά και δύσκολες καταστάσεις που έχουν βιώσει. Πίσω από τη μάσκα, ακόμα και οι μαθητές που αισθάνονται συστολή και ντροπαλότητα απελευθερώνονται, νιώθουν ασφαλείς να εκφραστούν

και να δημιουργήσουν. Η μάσκα προετοιμάζεται και δημιουργείται μαζί με τα παιδιά, μπορεί να κατασκευαστεί από οποιοδήποτε υλικό, χαρτόνι πάνω στο οποίο ζωγραφίζουν τα παιδιά, χαρτοσακούλες, υφάσματα, εφημερίδες, κουτιά και οποιοδήποτε άλλο υλικό (Κοντογιάννη, 1991: 87). Η κούκλα αποτελεί ένα θεατρικό αντικείμενο με πολλαπλές εκπαιδευτικές ιδιότητες που έχει ως αφετηρία την κατασκευή της κούκλας, ώστε να εξασκηθούν και να αναπτύξουν τη φαντασία τους. Επιπλέον, μέσω της χρήσης της κούκλας εξελίσσονται προσωπικά και κοινωνικά οι εκπαιδευόμενοι και εκφράζονται ελεύθερα τα παιδιά. Η κατασκευή της κούκλας είναι μία ευεργετική διαδικασία για τους μαθητές, διότι όταν τις φτιάχνουν έχουν την αίσθηση πως κατασκευάζουν κάτι πολύ δημιουργικό και χρήσιμο (Γαργαλιάνος, 2020-b: 33).

✚ Εκμετάλλευση του τυχαίου: μέσα από το τυχαίο ο εμπυχωτής, μπορεί να διακρίνει τις ανάγκες της ομάδας και τα ενδιαφέροντα τους και ανάλογα να ενεργήσει. Με την αξιοποίηση του τυχαίου, ίσως από κάτι ασήμαντο, να οδηγηθούμε σε κάτι το σημαντικό και αυθεντικό (Κουρετζής, ό.π.:53). Επιπλέον, παρουσιάζεται η δυνατότητα από ένα τυχαίο γεγονός, ένα απρόοπτο, ένα απλό περιστατικό, μια κίνηση, μια φράση να παραχθεί μια κατάσταση, να δοθεί δηλαδή ένα ερέθισμα, που θα πάρει διάφορες μορφές και έκταση μέσα από το σχεδιασμό των παιδιών.

✚ Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης: για την ανάπτυξη του Θεατρικού Παιχνιδιού ο παιδαγωγός, οι συμμετέχοντες ή όλοι μαζί μπορούν να δημιουργήσουν με διάφορα υλικά ένα ευχάριστο χώρο δράσης, που θα προσφέρει ερεθίσματα και θα βοηθήσει τα μέλη της ομάδας να χαλαρώσουν, να εκτεθούν με διακριτά όρια μεταξύ πραγματικού και φανταστικού. Συνδέουμε το Θεατρικό Παιχνίδι με τις εικαστικές τέχνες, το σκηνικό χώρο, τη σκηνογραφία, την ενδυματολογία και τις άλλες θεατρικές τεχνικές. Όταν με κάποιο τρόπο καταφέρουμε να δημιουργηθεί ένα «περιβάλλον» η λειτουργικότητα του αρχίζει να παράγει στα παιδιά το πλήθος των ερεθισμάτων που καθορίζουν την κίνηση και τη συμπεριφορά τους στον χώρο (Κουρετζής, ό.π.:59).

✚ Παγωμένη εικόνα: Οι συμμετέχοντες με το σώμα τους δημιουργούν μια τρισδιάστατη εικόνα, παγώνοντας ένα στιγμιότυπο, μια ιστορία, ή μια υπόθεση. Η εικόνα που καλούνται να παράγουν είναι σαν φωτογραφία, η οποία βοηθά τα παιδιά και τους θεατές να εστιάσουν την προσοχή τους στην πλοκή και να την κατανοήσουν. «Ένα στιγμιότυπο από το δραματικό περιβάλλον δημιουργείται από τα παιδιά σε ρόλο, δίχως κίνηση και λόγο. Το θέμα που παρουσιάζουν σχετίζεται με μια κοινωνική ή φαντασιακή κατάσταση ή μια έννοια». Είναι μία απεικονιστική και αποστασιοποιητική τεχνική, στην οποία η δράση σταματά και ο χρόνος δίνει την ευκαιρία να φωτιστούν οι λεπτομέρειες μιας ιστορίας (Παπαδόπουλος, 2010: 247). Επιπλέον, οι μαθητές, με αυτήν την τεχνική μαθαίνουν να εκφράζονται με τη γλώσσα του σώματος και έτσι αντιλαμβάνονται καλύτερα την ουσία του κειμένου που διαπραγματεύονται. Η παγωμένη εικόνα δεν είναι στατική, αλλά δυναμική. Παρά το γεγονός, ότι απουσιάζουν η κίνηση και ο λόγος, η δράση προκύπτει από την εκφραστικότητα και τη δημιουργικότητα των παικτών. Συχνά, συνοδεύεται από κάποιο μουσικό ερέθισμα, το οποίο επιλέγει η ίδια η ομάδα, πιστεύοντας πως θα αναδείξει καλύτερα τη δραματική σκηνή. Επίσης, ο εμπυχωτής, φωτίζει την εικόνα (άλλοτε πράσινο, κίτρινο ή άσπρο φως) και με το σήμα του η ομάδα μεταβαίνει από την αυτοσχέδια δράση στην αδρανοποίηση. Με το σήμα του εμπυχωτή δίνεται η δυνατότητα να αρχίσει ξανά η δράση και η εικόνα να «ξεπαγώσει» (Παπαδόπουλος, 2007: 64). Οι παγωμένες εικόνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε πολλές χρονικές φάσεις μίας ιστορίας. Κάθε ομάδα προτείνει ένα τέλος για την ιστορία και με αυτό τον τρόπο, διερευνάται η αντίληψη των παικτών, καθώς έρχονται σε επαφή με τις ιδέες των υπολοίπων. Οι παγωμένες εικόνες, εξοικειώνουν τους παίκτες με την παρατηρητικότητα και όλες οι λεπτομέρειες που φαινομενικά είναι ασήμαντες αποκτούν αξία. Επίσης, μαθαίνουν να ξεχωρίζουν την ουσία και να εστιάζουν σε αυτή, αγνοώντας παράλληλα στοιχεία δευτερευούσης σημασίας. Η τεχνική επιτρέπει στους παίκτες να χρησιμοποιήσουν έναν «μεγεθυντικό φακό» με αποτέλεσμα να

νώθουν οι ίδιοι ότι χρειάζεται να διερευνηθεί μία κατάσταση περαιτέρω (Παπαδόπουλος, 2010: 247).

✚ Η καρέκλα των αποκαλύψεων: Πρόκειται για μία τεχνική που στοχεύει στη διερεύνηση των χαρακτήρων και στη μελέτη του «υπογείου κειμένου». Κάποιος παίκτης (ή παίκτες) της ομάδας βρίσκεται σε ρόλο και οι υπόλοιποι του θέτουν ερωτήματα, διερευνώντας έτσι τα κίνητρά του, τις αξίες του, τις σκέψεις του και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Η συγκεκριμένη διαδικασία μπορεί να λάβει χώρα με τρεις τρόπους, σύμφωνα με το χαρακτήρα των ερωτήσεων (Παπαδόπουλος, 2010: 264). Εντοπίζονται πολλά κοινά της συγκεκριμένης τεχνικής με την παγωμένη εικόνα, καθώς και στις δύο περιπτώσεις η δράση του αυτοσχεδιασμού διακόπτεται, η εξέλιξη της ιστορίας «παγώνει» και δίνεται χρόνος στην ομάδα να διερευνήσει σε βάθος ζητήματα που προκύπτουν, προσωπικότητες και καταστάσεις, εμβυθύνοντας έτσι στο νοηματικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με τον Σ. Παπαδόπουλο, το ύφος των ερωτήσεων που πραγματοποιούνται επηρεάζει το κλίμα και δίνει κάθε φορά διαφορετική διάσταση στη διαδικασία. Οι διαστάσεις που μπορεί να λάβει η τεχνική είναι: **α.** τυπικά ανακριτική **β.** δημοσιογραφική **γ.** συμβουλευτική-υποστηρικτική (Παπαδόπουλος, 2010: 264). Ακόμα, ο ίδιος ο εμπυρωτής, μπορεί να είναι αυτός ο οποίος κάθεται στην ανακριτική καρέκλα, κινώντας την εξέλιξη της ιστορίας σε ένα πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Οι απαντήσεις που δίνει ο δάσκαλος σε ρόλο δεν είναι τυχαίες. Πρόκειται για εμπειριστωμένες, λιτές, ξεκάθαρες ή αμφίσημες απαντήσεις, που δίνονται για να διεγείρουν τη σκέψη των συμμετεχόντων, να προκαλέσουν νέα ερωτήματα και να διερευνήσουν τις ανθρώπινες σχέσεις, τη συνθετότητα της σκέψης και της δράσης του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο, (2010: 67-68) μέσα από τη συγκεκριμένη τεχνική, οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να διερευνήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Επίσης, η καρέκλα των αποκαλύψεων επιτρέπει την απόκλιση των θέσεων, μέσα από τη διαδοχική παρουσίαση των απόψεων περισσότερων χαρακτήρων για το ίδιο γεγονός. Με τον τρόπο αυτό, γίνεται αντιληπτή από τους συμμετέχοντες η δύναμη της θέασης του ίδιου γεγονότος από

διαφορετικές οπτικές γωνίες, σύμφωνα με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και τα κίνητρα του κάθε ανθρώπου. Η τεχνική αυτή μπορεί να εμπλουτιστεί με φωτισμό, ήχο και μουσική ή και με τα τρία, σε μια συνδυαστική εκδοχή. Ένας προβολέας, ο οποίος πέφτει πάνω στον χαρακτήρα που ανακρίνεται, αφήνοντας τον υπόλοιπο χώρο στο σκοτάδι, ένας ήχος ή μια μουσική σχετική με τη ζωή και τις πράξεις του χαρακτήρα, ή ακόμα όλα μαζί, δυναμώνουν τη στοχαστική διάθεση και προκαλούν τη συγκίνηση των συμμετεχόντων.

1.15. Η έννοια της εντολοδηγίας

Η εντολοδηγία είναι η φράση που εκφέρει ο εμπνευστής, στους μαθητές του ή στα μέλη της ομάδας για να παίζουν με σωστό τρόπο την κάθε άσκηση κατά τη διάρκεια ενός θεατρικού παιχνιδιού ή κατά τη διαδικασία της δραματοποίησης. Η εντολοδηγία μπορεί να είναι μικρή σε διάρκεια ή μεγάλη, να διαχωρίζεται σε επιμέρους τμήματα και να εκφέρεται σταδιακά καθ' όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού. Οι δέκτες των εντολοδηγιών διακρίνονται σε δυο είδη α. ακουστικοί, οι οποίοι την κατανοούν μόνο που την ακούν και β. οπτικοί, οι οποίοι επιθυμούν να παρακολουθήσουν την εντολοδηγία να εκτελείται από κάποια μέλη της ομάδας για να την κατανοήσουν, σε αυτό το θέμα, το ίδιο παρατηρείται και με τους εμπνευστές (Γαργαλιάνος-ς, 2020: 81-82). Καταλήγοντας, η εντολοδηγία είναι αυτό που σημαίνουν οι δύο επί μέρους λέξεις, δηλαδή μία εντολή μέσω οδηγίας που δίνει ο εμπνευστής στα μέλη της ομάδας με στόχο να εκτελέσουν μία άσκηση ή ένα παιχνίδι (Γαργαλιάνος-α, 2020: 71-72).

1.16. Τεχνικές καλής εντολοδηγίας

1. Μία εντολοδηγία θα πρέπει να εκφέρεται με όσο το δυνατό πιο καθαρό τρόπο στο προφορικό λόγο.
2. Θα πρέπει να είναι σαφής σε αυτό που ζητάει από τα μέλη της ομάδας (εμπνευσμένοι).
3. Η εκφορά της θα πρέπει να πραγματοποιείται με ευγενικό τρόπο και όχι επιτακτικά.
4. Η διάρκεια της μπορεί να είναι και σύντομη και μακροσκελής.

5. Αν δεν γίνει κατανοητή από τα παιδιά θα πρέπει να ειπωθεί με απλούστερα λόγια από τον εμπυχωτή (Γαργαλιάνος, 2020-σ: 82-83).

1.17. Ο εμπυχωτής

Ετυμολογικά η έννοια της λέξης εμπυχωτής, δηλώνει αυτόν που εμπνέει θάρρος, εμπυχώνει, εγκαρδιώνει, αναπτερώνει το φρόνημα.

Η ψυχή του Θεατρικού Παιχνιδιού είναι ο εμπυχωτής. Ο ρόλος του παιδαγωγού (νηπιαγωγός ή δάσκαλος) αλλάζει και από φορέας γνώσεων μετατρέπεται σε εμπυχωτές παιδιών. Υπάρχουν τέσσερις «τύποι» εμπυχωτών :

- i. Ο εμπυχωτής που κάνει θεατρικό παιχνίδι **στα** παιδιά.
- ii. Ο εμπυχωτής που κάνει θεατρικό παιχνίδι **με** τα παιδιά.
- iii. Τα παιδιά κάνουν θεατρικό παιχνίδι και ο εμπυχωτής συμμετέχει ή τα βοηθάει.
- iv. Ο εμπυχωτής μετατρέπεται σε «θεατή» των δρώμενων (Κουρετζής, ό.π.: 45).

Ο/Η νηπιαγωγός είναι εκείνος/η που μπορεί να παίζει το ρόλο του εμπυχωτή. Δεν έχουν τη δυνατότητα να παίξουν το ρόλο του εμπυχωτή μόνο οι εκπαιδευτικοί, αλλά οποιοδήποτε άτομο κατέχει την ικανότητα να κάνει Παιδαγωγική Θεάτρου. Το Θεατρικό Παιχνίδι είναι μια αφορμή για την καλύτερη καλλιέργεια και ανάπτυξη της σχέσης δασκάλου - πομπού και μαθητή - δέκτη. Ο δάσκαλος παύει να είναι ένας στερεοτυπικός χαρακτήρας μετάδοσης γνωστικής ύλης και μετατρέπεται σε έναν εμπυχωτή (Κουρετζής, ό.π.: 45).

Σύμφωνα με τον Κουρετζή, πέρα από τις σπουδές και τις γνώσεις βασική προϋπόθεση για να παίζει κάποιος το ρόλο του εμπυχωτή είναι να μπορεί να αφήσει ελεύθερο το σώμα του και να απελευθερωθεί από το πλήθος των ψυχοσωματικών αναστολών. Επιπλέον, πρέπει να είναι τόσο ενθουσιώδης και ενθαρρυντικός όσο οικείος και ανθρώπινος. Να μπορεί με τη στάση και την συμπεριφορά του να εμπνεύσει την ομάδα, να της δώσει κίνητρα όχι για να την κατευθύνει όπου εκείνος θέλει, αλλά για να οδηγηθεί μόνη της μέσα από αυτά. Ο εμπυχωτής πριν πάρει την απόφαση για να παίζει ένα θεατρικό παιχνίδι με τα παιδιά πρέπει να έχει ήδη

δημιουργήσει μια ουσιώδης σχέση σε βαθμό ικανοποιητικής επικοινωνίας με τα μέλη της ομάδας. Χωρίς την παραπάνω προϋπόθεση δεν θα μπορέσει να φέρει εις πέρας το θεατρικό παιχνίδι (Κουρετζής, ό.π.: 46-47).

Ένας «άριστος» εμπυχωτής που μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά θα πρέπει να διαθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά:

- ✓ Με την συμπεριφορά του μέσα στην αίθουσα είτε έξω από αυτή να παρέχει στα παιδιά το αίσθημα μιας θετικής διαφορετικότητας σε σχέση με την ζωή τους.
- ✓ Να εκφέρει τον λόγο καθαρά και ευδιάκριτα και σε δυνατό τόνο.
- ✓ Να είναι ευχάριστος και ευδιάθετος προς τα παιδιά.
- ✓ Να είναι δυναμικός και να έχει πειθώ (Γαργαλιάνος, 2020-ε: 79).

Ο/Η εκπαιδευτικός που θα αποφασίσει να παίξει το ρόλο του εμπυχωτή, θα πρέπει να μπορεί να δρα και να ενεργεί με βάση τα αισθήματα του με συγκεκριμένα κίνητρα, τα οποία ωθούν τα παιδιά προς το θεατρικό παιχνίδι. Αν, τώρα, το Θεατρικό Παιχνίδι των παιδιών το μετατρέψει σε «μάθημα», είναι σίγουρο πως δε θα βρει απήχηση στα παιδιά. Θα είναι αποτυχία. Όσο η διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού εξελίσσεται με αυθορμητισμό σε μια ατμόσφαιρα χαρούμενου παιχνιδιού, τόσο πιο ουσιαστικό «μάθημα» θα πραγματοποιηθεί για τα παιδιά και τον εμπυχωτή. Πρωταρχική είναι η σημασία της συμβολή του εμπυχωτή στην οργάνωση της ομάδας του Θεατρικού Παιχνιδιού και βασικός σκοπός του είναι να δημιουργήσει μία ομάδα με βάση την αυθεντικότητα των παιδιών. Επομένως, ο εμπυχωτής έχει διαφορετικό ρόλο από το δάσκαλο, ο οποίος βρίσκεται υπό πίεση χρόνου για να ολοκληρώσει τη διδακτέα ύλη. Η ιδιαιτερότητα λοιπόν του εμπυχωτή - δασκάλου, εκτός από την καθημερινή διδακτική πρακτική είναι να ορίζει στόχους και να οργανώνει την εμπύχωση της ομάδας. Η παρουσία του εμπυχωτή είναι καθοριστική από τα πρώτα κίχλας δευτερόλεπτα, για το κλίμα που θα δημιουργήσει και τον τρόπο που θα χειριστεί την ομάδα του (Παπαδόπουλος, 2010: 168-169).

Ο δάσκαλος ως εμπυχωτής οφείλει να σέβεται τη δομή και τη σύνταξη του κειμένου και την σύνδεση του (Σέξτου, ό.π.: 37). Ευθύνη του είναι να εμπυχώνει και να ευαισθητοποιεί τα παιδιά, ενδυναμώνοντας τη δημιουργικότητα και την ευρηματικότητά τους (Beauchamp, 1998: 91). Αρμοδιότητες του εμπυχωτή είναι να δίνει κίνητρο και να εμπνέει την ομάδα, να την οδηγεί στην ανακάλυψη της χαράς

του παιχνιδιού, να συμμετέχει για να έρθει κοντά της και όχι για να την κατευθύνει, να την ελέγχει και να επεμβαίνει στην επινοητικότητα της (Deldime, 1996: 42). Ο εμπυχωτής, αποτελεί το σημείο εκκίνησης ενός σήματος που αποδέκτη έχει την ομάδα. Θα πρέπει να είναι σε θέση να μετατρέπει τα σήματα μιας ομάδας σε ερεθίσματα για την ομάδα και σε συνεργασία με όλα τα μέλη της να δημιουργούν τις απαραίτητες συνθήκες για να οδηγηθεί η ομάδα στη διαδικασία της θεατρικής σύμβασης, στο φανταστικό (Γαργαλιάνος, 2020-σ: 91).

Οι στόχοι του εκπαιδευτικού - εμπυχωτή, έκτος από την ψυχαγωγία των μαθητών μέσω του Θεατρικού Παιχνιδιού είναι να προωθεί την κοινωνική μάθηση π.χ. τα αίτια της μετανάστευσης της χώρας. Επιπλέον, στοχεύει στο να διευρύνει τις δεξιότητες των παιδιών, να αναπτύξει τον τρόπο γλωσσικής και κινητικής τους έκφρασης. Ο εμπυχωτής, κατά τη διάρκεια του θεατρικού παιχνιδιού υποστηρίζει τις απόψεις του κάθε παιδιού και πρέπει να δημιουργεί για τον κάθε ρόλο ξεχωριστά το κατάλληλο κλίμα (Κοντογιάννη, ό.π.: 36).

Καταλήγοντας ο εμπυχωτής ενεργεί σε πολλαπλά επίπεδα τα οποία είναι τα εξής :

- i. Παιδαγωγικό: Δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να ανακαλύψουν διάφορους τρόπους επικοινωνίας, έκφρασης, οργάνωσης του χώρου και της χρήσης των αντικειμένων.
- ii. Θεατρικά: Βοηθάει τα παιδιά να ανακαλύψουν το παιχνίδι ρόλων, παιχνίδι με την μάσκα, τη φωνή, το σώμα κ.α.
- iii. Ψυχολογικά: Μέσα από τη δημιουργικότητα των παιχνιδιών παρέχει στα παιδιά το αίσθημα ασφάλειας, με σκοπό να εκφραστούν ελεύθερα.

Τα πιο σημαντικά στοιχεία που πρέπει να διαθέτει ο εμπυχωτής - παιδαγωγός είναι να αξιοποιεί τη φαντασία και να εκμεταλλεύεται το απρόοπτο. Επομένως, ο/η εκπαιδευτικός που επιθυμεί να εκτελέσει το ρόλο του εμπυχωτή, αναγκαίο είναι να απαλλαγεί από το ρόλο της αυθεντίας του δασκάλου (Κουρετζής, ό.π.: 46-47).

B' Μέρος: Ερευνητικό Μέρος

Κεφάλαιο 2^ο

1.2. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας, που εκπονείται στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας αποτελεί η θεωρητική προσέγγιση της μεθόδου της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού ως μέσα διδασκαλίας και η εφαρμογή τους στα νηπιαγωγεία. Συγκεκριμένα, σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσουμε μέσα από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου, αν οι εν ενεργεία νηπιαγωγοί του Νομού Κοζάνης, τόσο της πόλης της Κοζάνης όσο και των χωριών, εφαρμόζουν τη Δραματοποίηση στη διδασκαλία τους και αν παίζουν θεατρικά παιχνίδια μαζί με τα νήπια. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της έρευνας, έχουμε ως σκοπό να ερευνήσουμε, μέσω του ερωτηματολογίου και των απαντήσεων των συμμετεχόντων, την αντίδραση των παιδιών προσχολικής ηλικίας στην εφαρμογή της Δραματοποίησης και των Θεατρικών Παιχνιδιών. Ταυτόχρονα, να αναδειχθεί αν θεωρείται σημαντικό και αναγκαίο από τους νηπιαγωγούς να εντάσσουν τις τεχνικές, που αναφέρθηκαν παραπάνω στα πλαίσια του ολοήμερου προγράμματος, στα νηπιαγωγεία. Στο σκοπό της έρευνας, επιθυμούμε επίσης να εντοπίσουμε, μέσα από τις απόψεις των όσων νηπιαγωγών συμμετείχαν, τα αποτελέσματα που θα έχει η εφαρμογή της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού σε παιδιά νηπιακής ηλικίας για την ανάπτυξη τους και γενικότερα για το μέλλον τους. Επιπρόσθετα, να ανακαλύψουμε το θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στο μέλλον των παιδιών. Καταλήγοντας, η έρευνα και ο σκοπός της αναπτύσσεται γύρω από την εφαρμογή των δύο αυτών εκπαιδευτικών εργαλείων - μεθόδων (Δραματοποίηση και Θεατρικά παιχνίδια) στα νηπιαγωγεία και τα αποτελέσματα αυτών σε κάθε παιδί προσχολικής ηλικίας που συμμετέχει στις παραπάνω μεθόδους.

2.2. Βασικά ερευνητικά ερωτήματα

Ορισμένα από τα βασικά ερωτήματα που επιθυμούμε να απαντηθούν από τους συμμετέχοντες της έρευνας και που θα μας βοηθήσουν να φέρουμε εις πέρας το ερευνητικό μας κομμάτι είναι:

- i. Τι πιστεύουν οι συμμετέχοντες για τη συμβολή της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία και μάθηση των παιδιών;
- ii. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε νηπιαγωγεία, εντάσσουν τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στη διαδικασία της διδασκαλίας που ακολουθούν;
- iii. Ποια οφέλη αποκομίζουν τα παιδιά από την ενασχόληση τους με τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι;

2.3. Δείγμα συμμετεχόντων

Η διεξαγωγή της έρευνας έλαβε χώρα σε νηπιαγωγεία του Νομού Κοζάνης (πόλη Κοζάνης και χωριά της Κοζάνης). Τα ερωτηματολόγια παραδόθηκαν σε ορισμένα νηπιαγωγεία εκτυπωμένα (έξι ερωτηματολόγια) από τη συντάκτρια τους, ενώ σε άλλα νηπιαγωγεία εστάλησαν σε ηλεκτρονική μορφή (είκοσι εννιά ερωτηματολόγια). Τα ερωτηματολόγια αυτά έχουν την κατάλληλη δομή, τον κατάλληλο σχεδιασμό και οι ερωτήσεις είναι ειδικά διαμορφωμένες ώστε να φέρουν εις πέρας το σκοπό της έρευνας. Τα άτομα που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα ήταν σε αριθμό τριάντα πέντε, ενώ τα ερωτηματολόγια είχαν σταλεί σε περισσότερους νηπιαγωγούς. Ο αριθμός του δείγματος από τη συγκεκριμένη έρευνα περιλαμβάνει άνδρες και γυναίκες, με ηλικίες που ξεκινούν από είκοσι πέντε (25) και φτάνουν στα εξήντα (60) έτη. Πρόκειται για άτομα που προέρχονται από τον επαγγελματικό κλάδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, συγκεκριμένα νηπιαγωγοί. Επιπλέον, στην αρχή του ερωτηματολογίου τονίστηκε η διατήρηση της ανωνυμίας και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις, καθώς οι ερωτώμενοι καλούνται να εκφράσουν την απάντηση που τους αντιπροσωπεύει περισσότερο και τέλος, σημειώθηκε ότι οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τον σκοπό της έρευνας.

2.4. Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Η συλλογή δεδομένων έγινε με βάση το ανωτέρω ερωτηματολόγιο. Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της παρούσας έρευνας στηρίχτηκε στη συμπλήρωση ειδικών ερωτηματολογίων, που συντάχθηκαν αποκλειστικά για τη συγκεκριμένη έρευνα από τη φοιτήτρια Κυριακή Χατζή και του επιβλέποντα καθηγητή Σταμάτη Γαργαλιάνου. Το ερωτηματολόγιο αυτό, απευθυνόταν αποκλειστικά σε εν ενεργεία εκπαιδευτικούς και συγκεκριμένα σε νηπιαγωγούς του Νομού Κοζάνης. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας αποτελείται από τέσσερις σελίδες, μαζί με τα εισαγωγικά στοιχεία. Στην πρώτη σελίδα βρίσκονται ο τίτλος της πτυχιακής εργασίας και τα στοιχεία της φοιτήτριας. Στις επόμενες σελίδες βρίσκονται δεκαέξι συνολικά ερωτήσεις. Οι έντεκα ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου και οι πέντε είναι ανοικτού τύπου, για να προτρέψουμε τους συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα την γνώμη τους για το συγκεκριμένο θέμα, που ενδεχομένως να μην μπορούσαμε να εντοπίσουμε με τις ερωτήσεις κλειστού τύπου. Υπάρχουν ερωτήσεις της κλίμακας Likert και πολλαπλής επιλογής. Το ερωτηματολόγιο στην πλειοψηφία του περιέχει ερωτήσεις που είναι ποιοτικές, καθώς οι τιμές τους δεν μπορούν να εκφραστούν με αριθμούς, αλλά με λέξεις και συγκεκριμένα είναι ποιοτικές κατηγορικές καθώς οι τιμές των μεταβλητών δεν επέρχονται με κάποια σειρά ή ιεραρχία.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης έρευνας στο χώρο των νηπιαγωγείων προηγήθηκε συζήτηση για συνεργασία με τον κύριο Σταμάτη Γαργαλιάνο, ο οποίος την αποδέχθηκε πρόθυμα. Η έγκριση διαμοιρασμού του ερωτηματολογίου δόθηκε από τον καθηγητή μετά από πολλές μέρες συνεργασίας μαζί του.

2.5. Διαδικασία συλλογής δεδομένων

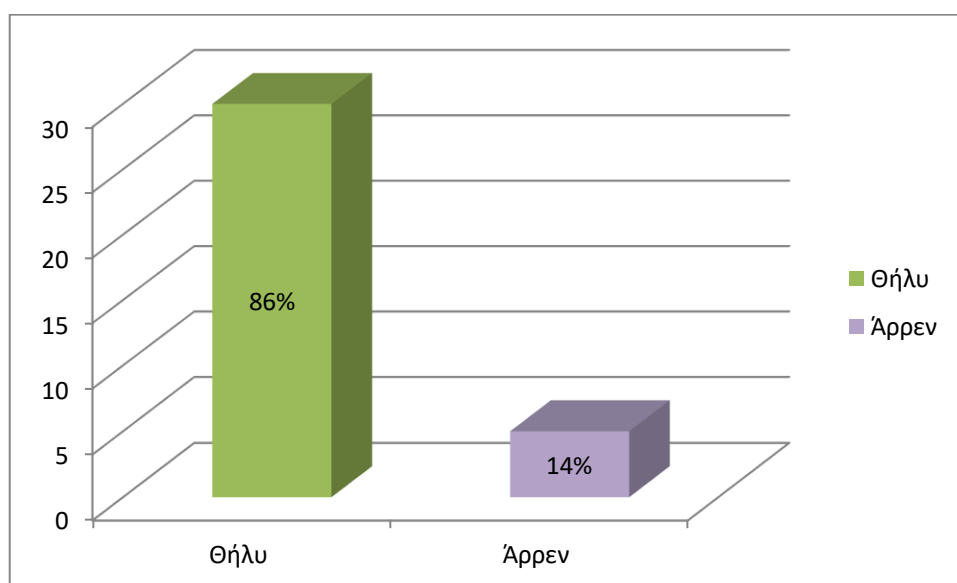
Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν και δόθηκαν αντίστοιχα στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγούς) με συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο, τριών μηνών, ώστε να απαντηθούν οι ερωτήσεις και να συλλεχθούν τα ερωτηματολόγια. Με τους συμμετέχοντες της έρευνας διατηρήσαμε επαφή επί τρεις μήνες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, συγκεκριμένα για τυχόν ερωτήσεις και απορίες ώστε να δώσουμε τυχόν διευκρινήσεις.

Κεφάλαιο 3ο

3.1. Αποτελέσματα έρευνας

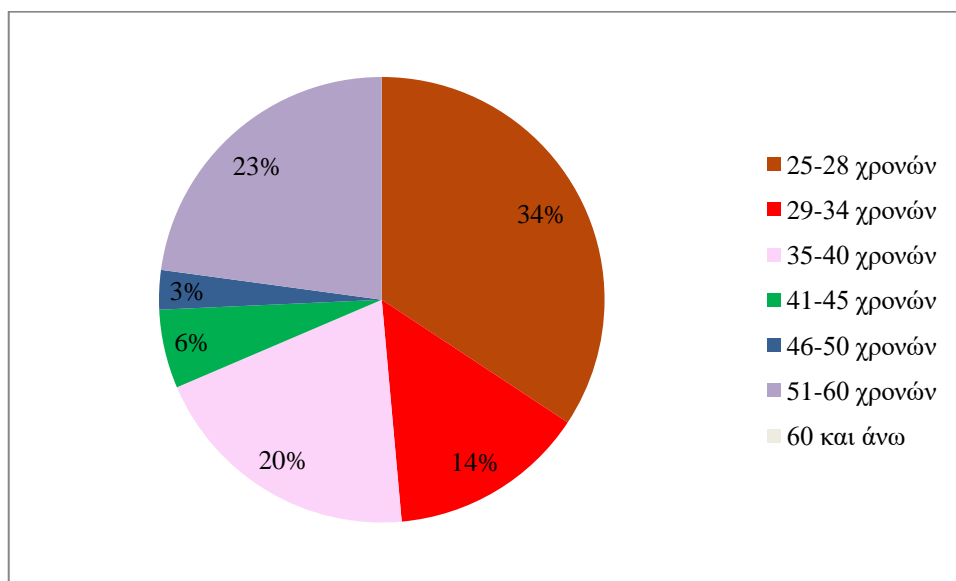
Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν έπειτα από την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τα ερωτηματολόγια, με τη βοήθεια του προγράμματος EXCEL.

1. Φύλο

Στο παραπάνω γράφημα παρατηρούμε τα ποσοστά των αποτελεσμάτων σχετικά με το φύλο του συγκεκριμένου δείγματος της έρευνας . Το 14% αποτελείται από άντρες και το 86% από γυναίκες. Τα παραπάνω ποσοστά δείχνουν πως η πλειοψηφία των όσων απάντησαν στα ερωτηματολόγια είναι γυναίκες. Με το συγκεκριμένο αποτέλεσμα μπορούμε να αναφέρουμε πως ακόμη και σήμερα συνεχίζουμε να χαρακτηρίζουμε το επάγγελμα του νηπιαγωγού ως γυναικείο.

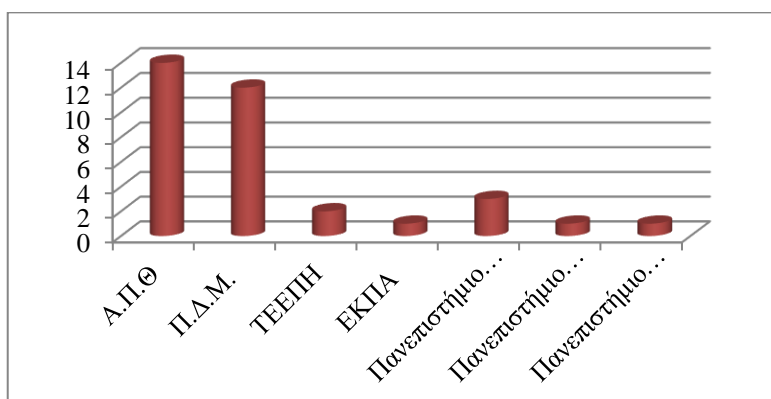
2. Ηλικία

Στην δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου παρατηρούμε τις ηλικιακές ομάδες, στις οποίες ανήκουν όσοι απάντησαν. Το 34% από αυτούς ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 25-28 χρονών, το 14% στην ηλικιακή ομάδα 29-34 χρονών, το 20% στην ηλικιακή ομάδα 35-40 χρονών, το 6% στην ηλικιακή ομάδα 41-45, το 3% στην ηλικιακή ομάδα 46-50 χρονών και το 23% στην ηλικιακή ομάδα 51-60. Επομένως, μέσα από το γράφημα παρατηρούμε ότι οι δυο ηλικιακές ομάδες που έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό, είναι η ηλικιακή ομάδα 25-28 χρονών και η 51-60 χρονών, στις οποίες ανήκει η πλειονότητα των όσων απάντησαν.

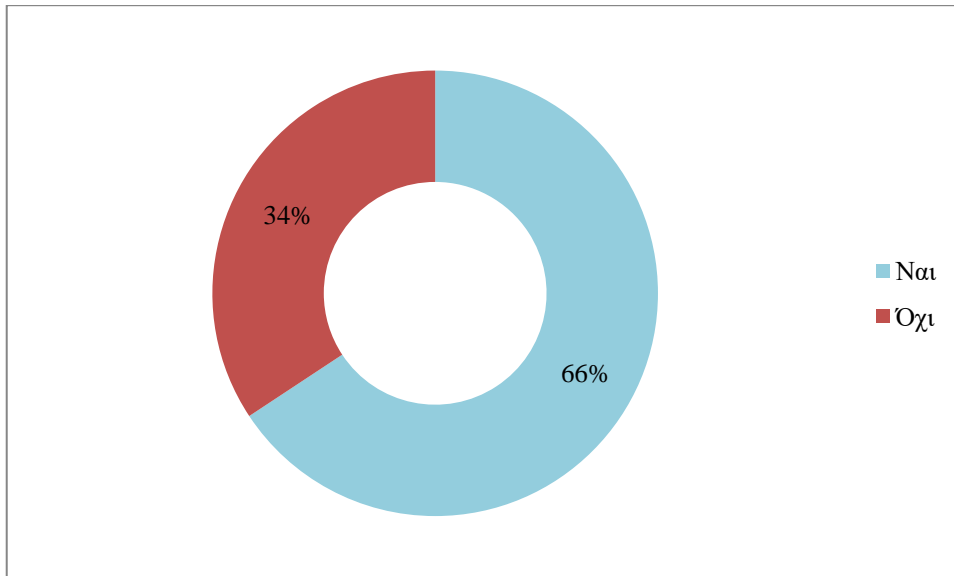
3. Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Σπουδών

Σε ποιο ΑΕΙ έκανες τις προπτυχιακές σου σπουδές;

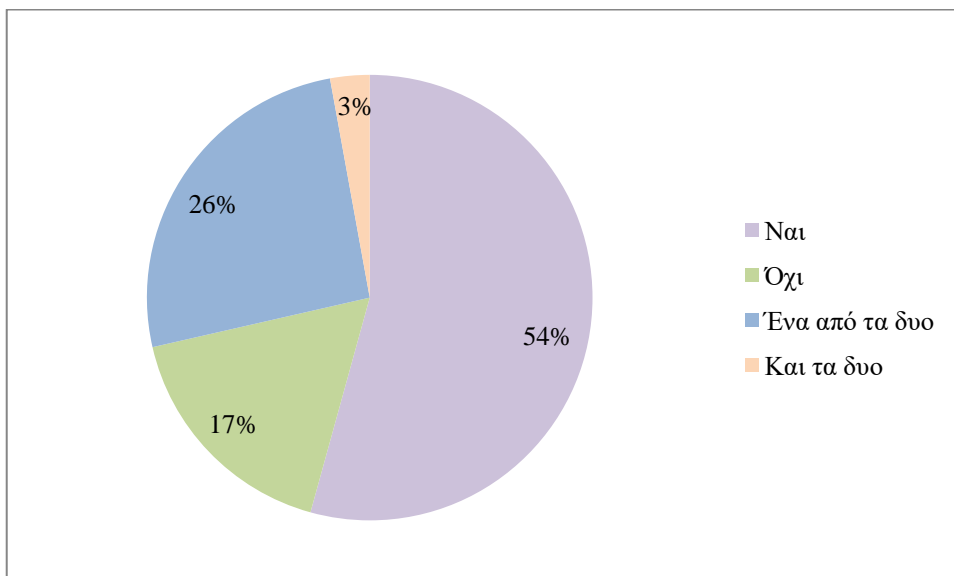
4. Μεταπτυχιακές σπουδές

Έχεις κάνει κάποιο μεταπτυχιακό;

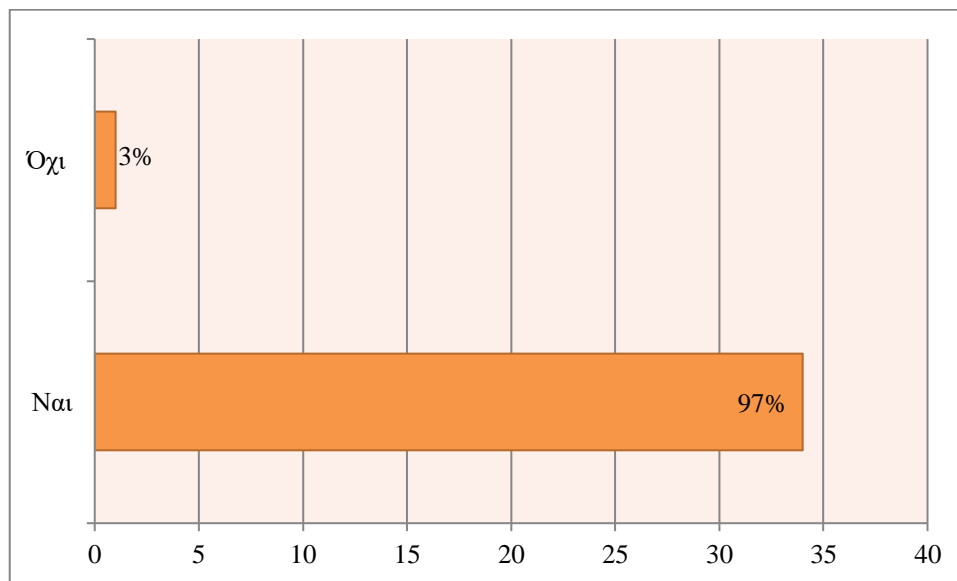
Από το γράφημα και τα αποτελέσματα των απαντήσεων στη συγκεκριμένη ερώτηση του ερωτηματολογίου παρατηρούμε πως το 66% έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές ενώ το 34% δεν έχει πραγματοποιήσει.

5. Στο Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής σου είχατε κάποιο μάθημα Δραματοποίησης ή Θεατρικού Παιγνιδιού;

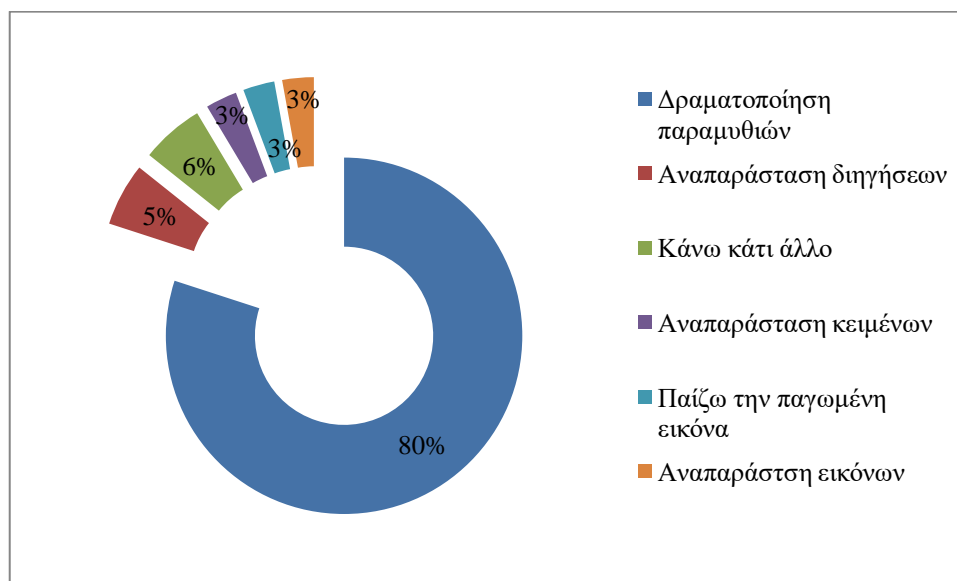
Στη συγκεκριμένη ερώτηση αποτυπώνονται τα αποτελέσματα σχετικά με το αν οι συμμετέχοντες της έρευνας είχαν στο Πρόγραμμα Σπουδών κάποιο από τα μαθήματα Δραματοποίησης ή Θεατρικού Παιχνιδιού. Παρατηρούμε πως το 54%, δηλαδή παραπάνω από το 50% των συμμετεχόντων, είχαν ένα από τα μαθήματα που προανέφερα. Το 17% δεν παρακολούθησε κανένα από τα παραπάνω μαθήματα, διότι δεν υπήρχαν στο Πρόγραμμα Σπουδών, το 26% ένα από τα δύο μαθήματα και μόνο το 3% του δείγματος είχαν και τα δύο μαθήματα στο Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής.

6. Στο νηπιαγωγείο που εργάζεσαι τώρα κάνεις Δραματοποίηση;

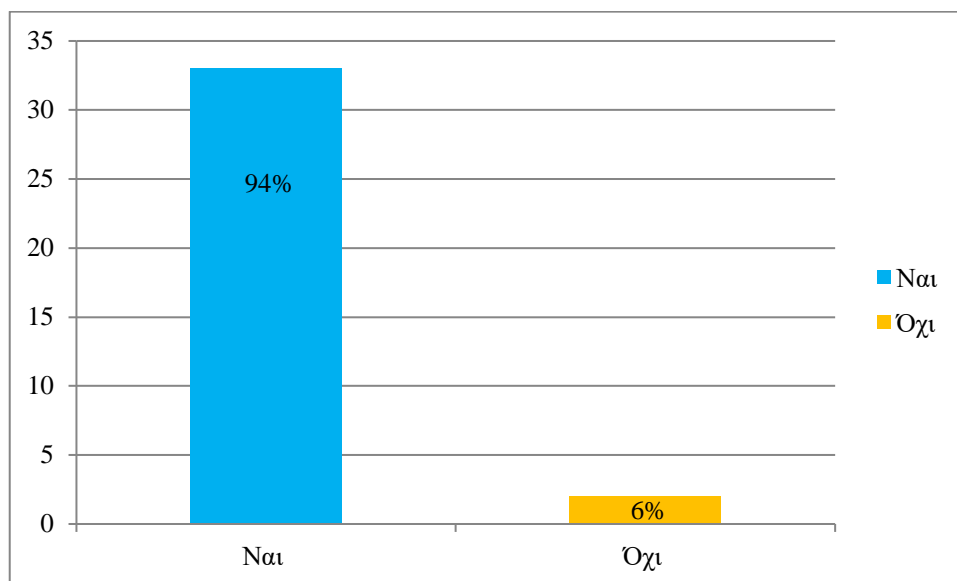
Στο γράφημα της παραπάνω ερώτησης παρατηρούμε πως όλοι οι συμμετέχοντες, με εξαίρεση έναν από αυτούς (μόλις το 3% του συγκεκριμένου δείγματος, ο οποίος δεν κάνει δραματοποίηση), επιλέγουν στην παρούσα φάση, τη δραματοποίηση ως μέθοδο στο σχολείο που εργάζονται. Επομένως, καταλαβαίνουμε πως οι νηπιαγωγοί του συγκεκριμένου δείγματος της έρευνας όχι μόνο γνωρίζουν την έννοια της δραματοποίησης αλλά την εφαρμόζουν ταυτόχρονα ως εκπαιδευτικό εργαλείο στο ολόημερο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

6α. Αν Ναι, με ποιες τεχνικές; (Κάνουν δραματοποίηση στο σχολείο)

Παρατηρώντας το παραπάνω γράφημα συμπεραίνουμε ότι η πλειοψηφία των όσων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο της έρευνας, δηλαδή το 80% του δείγματος, χρησιμοποιούν την τεχνική της Δραματοποίησης των παραμυθιών που είναι πιο οικείο και προς τα παιδιά. Αντίθετα, είναι πολύ μικρά τα ποσοστά, όπως παρατηρούμε για τις τεχνικές αναπαράστασης εικόνων, αναπαράστασης διηγήσεων, αναπαράστασης κειμένων και παγωμένη εικόνα. Μέσα από τα αποτελέσματα των απαντήσεων της συγκεκριμένης ερώτησης καταλήγουμε πως η πλειοψηφία των νηπιαγωγών του δείγματος χρησιμοποιούν μία πιο συνηθισμένη τεχνική (Δραματοποίηση παραμυθιών). Στην επόμενη ερώτηση (6β. Τι άλλο;) οι ερωτηθέντες που επέλεξαν την επιλογή «κάνω κάτι άλλο» μας δίνουν παραδείγματα. Στις απαντήσεις τους αναφέρουν πως χρησιμοποιούν τεχνικές όπως αναπαράσταση καταστάσεων και δρώμενων της καθημερινής ζωής και βιωμάτων των παιδιών, αναπαράσταση ποιημάτων, πινάκων ζωγραφικής, τραγουδιών, γκριματσών, επαγγελμάτων και την τεχνική της παγωμένης εικόνας. Επιπλέον, αναφέρεται από ένα πολύ μικρό ποσοστό του δείγματος, συγκεκριμένα από ένα μόνο άτομο, το γεγονός πως χρησιμοποιεί η Δραματοποίηση κοινωνικών εννοιών και παραδόσεων τόσο της χώρας μας όσο και άλλων χωρών.

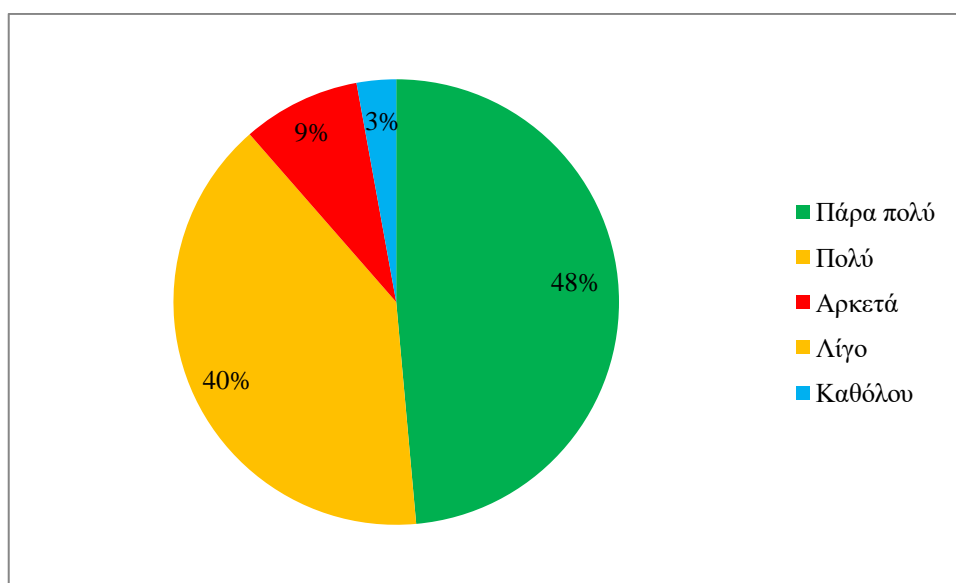
7. Πιστεύεις ότι βοηθάει τα νήπια η Δραματοποίηση;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, παρατηρούμε από τις απαντήσεις, ότι οι 33 από τους 35 νηπιαγωγούς του δείγματος της έρευνας, έχουν απαντήσει θετικά. Επομένως, η πλειοψηφία θεωρεί πως η Δραματοποίηση βοηθά τα νήπια όταν χρησιμοποιείται ως εκπαιδευτικό εργαλείο στη διδασκαλία. Κατόπιν, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να δώσουν μία μικρή αιτιολόγηση για την απάντησή τους. Οι περισσότεροι διευκρίνισαν και αιτιολόγησαν την απάντησή τους λέγοντας πως η Δραματοποίηση εντάσσεται στις βιωματικές μορφές μάθησης, βοηθάει τα παιδιά να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν το σώμα τους και τις διάφορες λειτουργίες του, μέσω αυτής εμπλουτίζουν την κινητικότητά τους, σέβονται και αποκτούν ενσυναίσθηση, προσπαθώντας να μπουν στη θέση του άλλου και ενθαρρύνεται η γλωσσική τους ανάπτυξη. Επισημάναν, πως συμβάλλει σημαντικά στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών, διότι είναι ένα εναλλακτικό μέσο διδασκαλίας με παιγνιώδη χαρακτήρα που στοχεύει στη διασκέδαση της διαδικασίας της μάθησης. Επιπλέον, αναφέρθηκε από τους συμμετέχοντες, πως η Δραματοποίηση βοηθά στην όξυνση της φαντασίας, στη συνεργασία, στην κοινωνικοποίηση, στην επικοινωνία, στην αυτοέκφραση και στη βελτίωση της αυτοπεποίθησης. Αποτελεί ένα διαφορετικό τρόπο έκφρασης των συναισθημάτων των παιδιών και φανερώνει πως εξελίσσεται η προσωπικότητά τους και προτρέπει να έρχονται σε επαφή με τον εσωτερικό τους κόσμο. Επιπλέον, η μέθοδος της Δραματοποίησης επιτρέπει την εξέλιξη της δημιουργικότητάς τους μέσα από την εκφραστικότητα σε ένα πρόγραμμα κίνησης και δράσης, δίνοντας τη

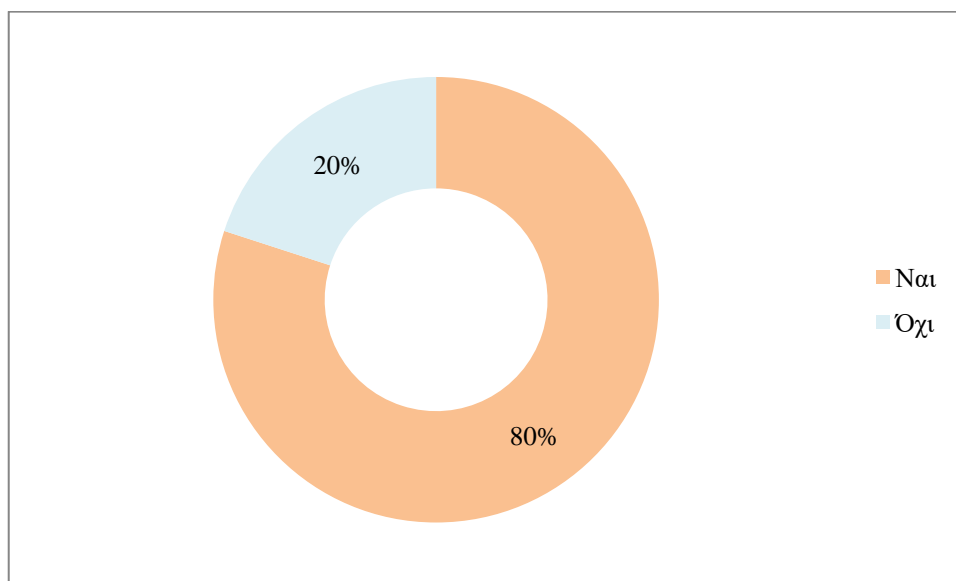
δυνατότητα στα παιδιά να έρθουν σε επαφή με νέα ερεθίσματα. Ακόμη προσθέτουν, πως τα νήπια μέσω της διαδικασίας της δραματοποίησης καταφέρνουν να εξωτερικεύουν καλύτερα σκέψεις και συναισθήματα σε μεγαλύτερο βαθμό, είναι ικανά να διακρίνουν την πραγματικότητα από τη φαντασία και έρχονται σε επαφή με την αφήγηση, τη μίμηση και το διάλογο. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται η πνευματική και συναισθηματική ωριμότητα του νηπίου, φέρνοντας το αντιμέτωπο με νέες παραστάσεις και πραγματικότητες. Ορισμένοι υποστήριξαν, πως η ελεύθερη έκφραση οδηγεί τα παιδιά σε μία βαθύτερη ανάγκη για προσέγγιση δύσκολων εννοιών, που σε κάποιο άλλο εκπαιδευτικό πλαίσιο δεν θα μπορούσαν να σκεφτούν και να προσεγγίσουν. Από την άλλη το 6% έδωσε αρνητική απάντηση και θεωρεί ότι η Δραματοποίηση δεν βοηθάει στην εκπαίδευση των νηπίων.

8. Πώς αντιδρούν τα νήπια με τη Δραματοποίηση; Τους αρέσει.....

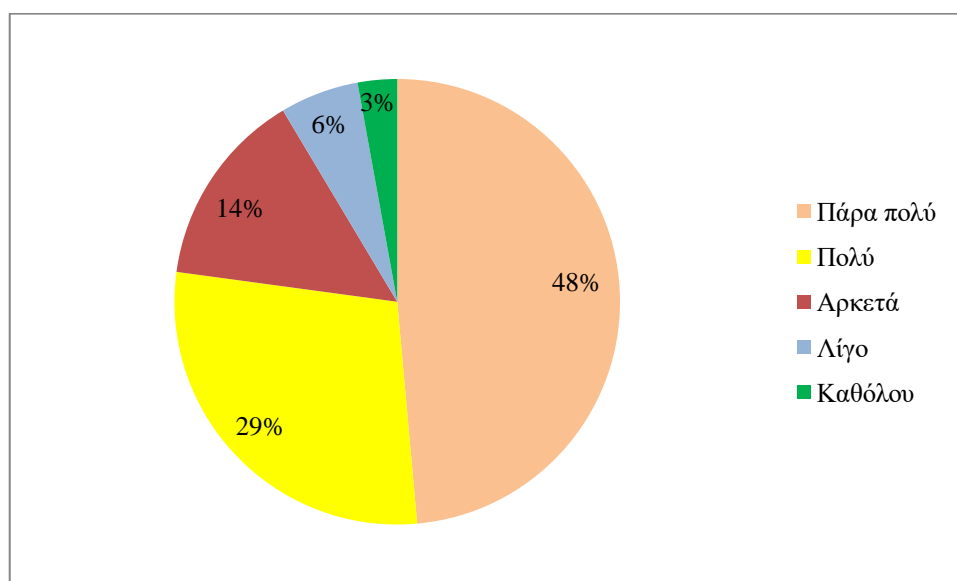
Παρατηρώντας το γράφημα, διακρίνουμε πως οι επιλογές «πάρα πολύ» και «πολύ» κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά σε απαντήσεις και έχουν μικρή απόκλιση (40% - 48%). Επιπλέον, παρατηρούμε πως η επιλογή «καθόλου» αποτελείται από ένα πολύ μικρό ποσοστό, μόλις 3% των απαντήσεων που αντιστοιχεί σε μία μόνο απάντηση αυτής της επιλογής. Επομένως, συμπεραίνουμε ότι η Δραματοποίηση στο σχολικό περιβάλλον και συγκεκριμένα στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου είναι πολύ ενδιαφέρουσα και ελκυστική για τα νήπια και τους αρέσει να χρησιμοποιείται ως τεχνική διδασκαλίας.

9. Παίζεις με τα νήπια Θεατρικά Παιχνίδια;

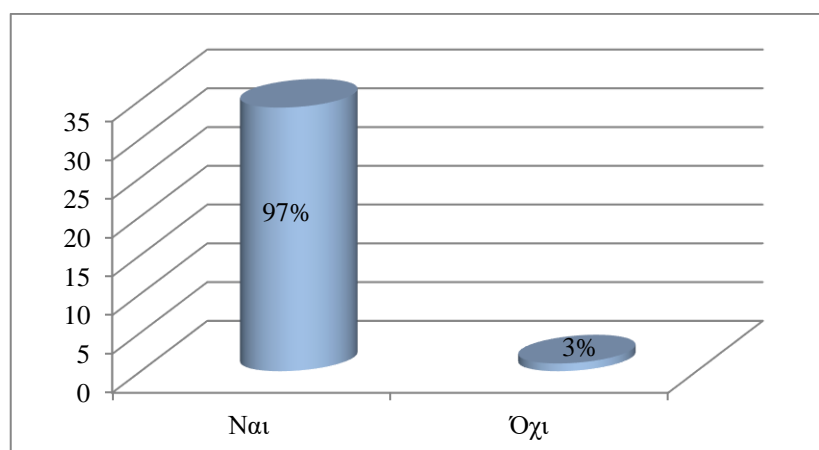
Το 80% των όσων απάντησαν, παίζει με τα νήπια θεατρικά παιχνίδια. Παρατηρούμε όμως, πως υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό που αποτελείται από το 20% του συγκεκριμένου δείγματος που δεν παίζει καθόλου θεατρικά παιχνίδια στο ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Επομένως, μπορούμε να πούμε πως το 80% του δείγματος της έρευνας απάντησε θετικά, δηλαδή χρησιμοποιεί και εντάσσει στη διδασκαλία του τα θεατρικά παιχνίδια. Έπειτα το 80% διευκρίνισε την απάντησή του, αναφέροντας στην επόμενη ερώτηση 9β (Αν Ναι, ποια Θεατρικά Παιχνίδια ξέρεις και κάνεις;) ορισμένα από τα θεατρικά παιχνίδια που γνωρίζουν και παίζουν. Συγκεκριμένα, αναφέρουν παιχνίδια μίμησης, παντομίμας και κινησιολογικά παιχνίδια π.χ. σπασμένη κούκλα (ένα παιδί κάθε φορά κάθετα σε μια καρέκλα και υποδύεται μια κούκλα που έχει σπάσει χέρια, κεφάλι, πόδια σε λάθος μέρη πχ απλωμένα - και ένα άλλο παιδί «μάστορας» προσπαθεί να φτιάξει την κούκλα - ίσια χέρια, πόδια, κεφάλι). Επιπλέον, δίνουν έμφαση σε παιχνίδια ρόλων μέσα από βιβλία, στον αυτοσχεδιασμό, σε παιχνίδια αισθήσεων και συναισθημάτων, στο κουκλοθέατρο, στο παιχνίδι «φωτογράφος», σε παιχνίδια συντονισμού (καθρέφτης), να αναφέρουν απλές φράσεις αλλιώς (π.χ. Να πουν καλημέρα θυμωμένα, χαρούμενα κτλ.), στο παιχνίδι «πηλός και γλύπτης» και στην εξερεύνηση της παγωμένης εικόνας.

10. Πώς αντιδρούν τα νήπια στα Θεατρικά Παιχνίδια; Τους αρέσει.....

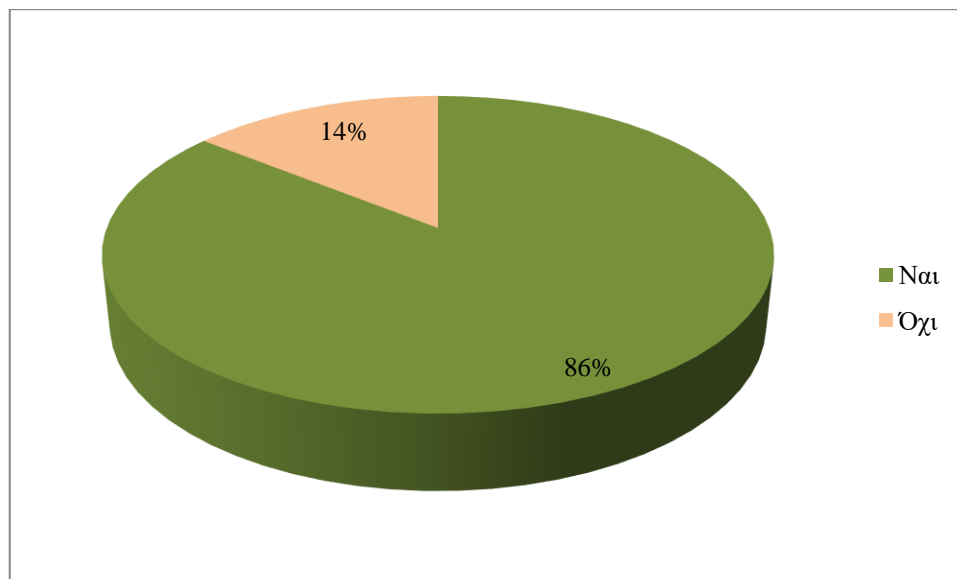
Σύμφωνα με το γράφημα, παρατηρούμε πως η επιλογή «πάρα πολύ» αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό σε απαντήσεις, δηλαδή το 48% δηλώνει ότι στα νήπια αρέσουν πάρα πολύ τα θεατρικά παιχνίδια. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή το 29% αντιστοιχεί στην επιλογή «πολύ» της συγκεκριμένης ερώτησης. Επίσης, παρατηρούμε πως οι επιλογές «αρκετά» και «λίγο» αντιστοιχούν σε ποσοστά 14% και 6%. Ένα πολύ μικρό ποσοστό, μόλις το 3% των όσων συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρει ότι τα νήπια δεν απολαμβάνουν τα θεατρικά παιχνίδια. Καταληκτικά, παρατηρώντας τα ποσοστά των απαντήσεων, κατανοούμε πως τα θεατρικά παιχνίδια στο σχολικό περιβάλλον, και συγκεκριμένα στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου, είναι πολύ χρήσιμα και εμπνευστικά για τα νήπια.

11. Θεωρείς πως είναι σημαντικό να υπάρχει η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

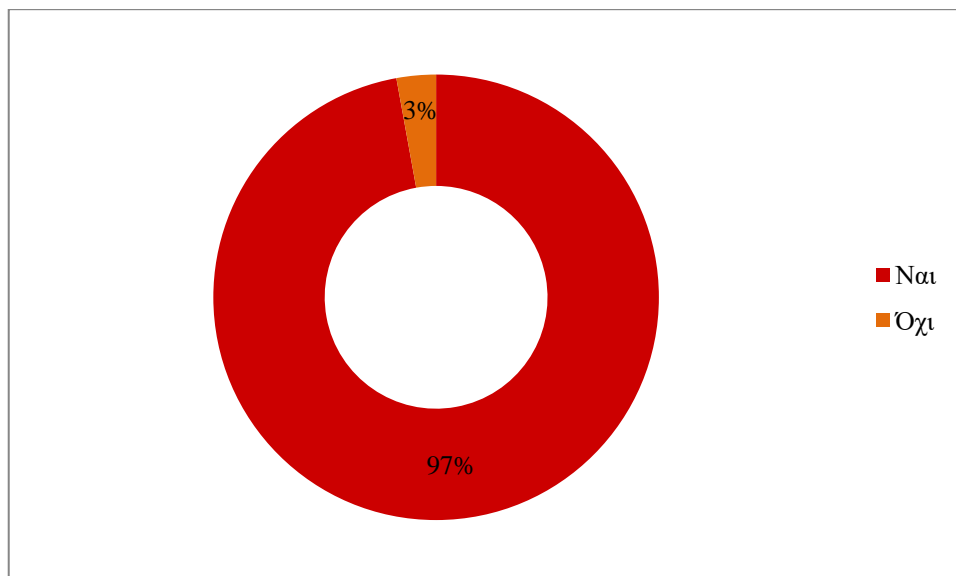
Στο συγκεκριμένο γράφημα, φανερώνεται η άποψη των ερωτηθέντων για το αν είναι σημαντικό να υπάρχει η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Παρατηρούμε πως το 97% των ερωτηθέντων έχουν δώσει θετική απάντηση στην ερώτηση. Επομένως, μέσα από αυτό το αποτέλεσμα, μπορούμε να συμπεράνουμε, πως η πλειοψηφία των νηπιαγωγών που εργάζονται σήμερα στη βαθμίδα του νηπιαγωγείου, θεωρούν πως η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι είναι σημαντικό να υπάρχουν στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Η απάντηση της πλειοψηφίας του δείγματος αιτιολογήθηκε στην αμέσως επόμενη ερώτηση (11α). Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες ανέφεραν, πως μέσα από τη Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι τα παιδιά εντάσσονται σε ένα άλλο είδος διασκέδασης, μαθαίνουν με δημιουργικό, ενεργό και συμμετοχικό τρόπο, αναπτύσσουν τους ορίζοντές τους, εκφράζονται ελεύθερα και έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες. Γενικότερα, μπορούν να ενταχθούν στο κόσμο του θεάτρου από τη νηπιακή κιόλας ηλικία. Επιπλέον, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν καλύτερα τα συναισθήματά τους, να κατανοήσουν τα υπόλοιπα μέλη μέσω της ταύτισης από τους χαρακτήρες που παίζουν και μέσα από την προσπάθεια τους να κατανοήσουν την κατάσταση των χαρακτήρων με τους οποίους δεν ταυτίζονται. Ακόμη, τόσο η Δραματοποίηση όσο και το Θεατρικό Παιχνίδι δεν αποτελούν μόνο εμψυχωτικές διαδικασίες, αλλά και εκπαιδευτικές, στις οποίες τα παιδιά θα έχουν ενεργό ρόλο και θα αρχίζουν να αποκτούν συνείδηση του σώματος τους, να κινούνται, να μιμούνται, να στήνουν το σώμα τους στη σκηνή, να τελειοποιούν την κινητικότητα τους και να οργανώνονται. Τέλος, το 3% του δείγματος έδωσε αρνητική απάντηση, την οποία αιτιολόγησε (στην ερώτηση 11β) αναφέροντας το γεγονός πως υπάρχει έλλειψη χρόνου στο ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, για να εντάξουν επιπλέον τις τεχνικές της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού.

12. Θα ήθελες να κάνετε περισσότερο Δραματοποίηση και Θεατρικά Παιχνίδια στο νηπιαγωγείο;

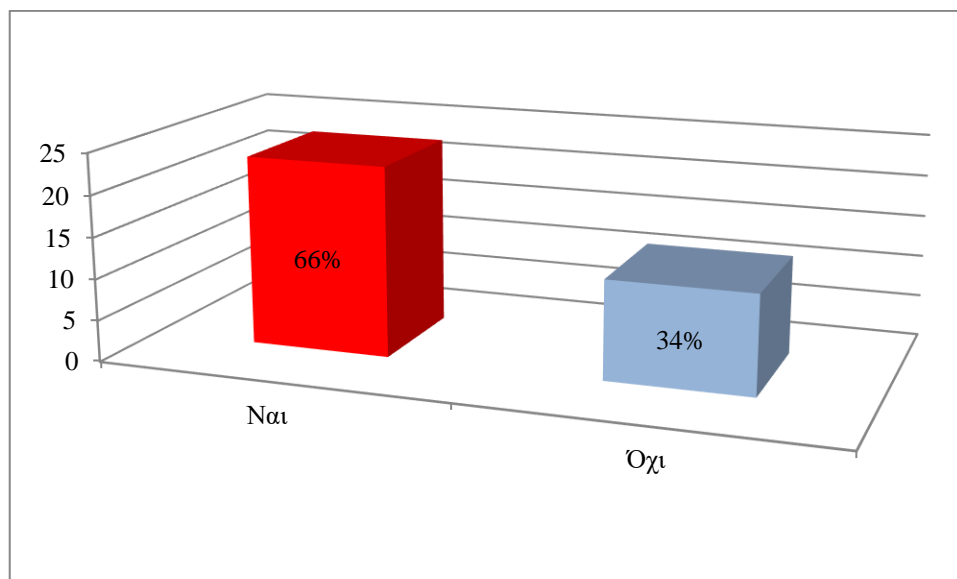
Στην ερώτηση 12α, το 86% των ερωτηθέντων απάντησαν «Ναι», δηλαδή υποστήριξαν την άποψη ότι θα ήθελαν να κάνουν περισσότερο Δραματοποίηση και Θεατρικά Παιχνίδια στο νηπιαγωγείο, διότι τα παιδιά και ο/η νηπιαγωγός αλληλοεπιδρούν με δημιουργικό τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία, συμμετέχει η πλειοψηφία και ταυτόχρονα η διαδικασία της δραματοποίησης και του θεατρικού παιχνιδιού δίνει ευχαρίστηση στα παιδιά. Όσοι απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, επισημαίνουν ότι οι συνέπειες στα παιδιά είναι μόνο ευεργετικές σε όλες τις διαστάσεις. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητη η ευαισθητοποίηση των γονέων και εκπαιδευτικών για την ένταξη των μεθόδων στο σχολικό πρόγραμμα, όπου θα συμβάλει στο γεγονός τα παιδιά να αγαπήσουν την Τέχνη μέσα από παιγνιώδη και ευχάριστο τρόπο. Το 14% των συμμετεχόντων που απάντησαν «Όχι», υποστήριξαν την άποψη τους αναφέροντας, (στην ερώτηση 12β) ότι δεν υπάρχει στα νηπιαγωγεία η κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και ο απαιτούμενος χρόνος, ειδικά σε μονοθέσια νηπιαγωγεία, όπου ο/η νηπιαγωγός αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους.

13. Πιστεύεις ότι θα έχουν θετικά αποτελέσματα στα παιδιά στο μέλλον η Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια;

Παρατηρούμε από το παραπάνω γράφημα ότι το 97%, δηλαδή η πλειοψηφία των όσων συμμετείχαν στην έρευνα, απάντησε «Ναι» στη συγκεκριμένη ερώτηση, θεωρούν δηλαδή ότι η Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια θα προσδώσουν θετικά αποτελέσματα στα παιδιά. Τα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν (από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων που αφορούν την επόμενη ερώτηση 13α) είναι ότι η συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες δραματοποίησης και θεατρικών παιχνιδιών θα προσφέρει δεξιότητες επικοινωνίας, έκφρασης συναισθημάτων, δυνατότητα να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες με ενεργό ρόλο στη διαχείριση καταστάσεων και να είναι προετοιμασμένοι για διάφορες καταστάσεις που θα προκύψουν στη ζωή τους. Επιπλέον, η ομαλή ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και η ευαισθητοποίηση πάνω σε πολλά ζητήματα, θα αποτελέσουν μερικά από τα πολλαπλά οφέλη της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού για τα παιδιά στο μέλλον. Ακολούθως, οι συγκεκριμένες τεχνικές θα δώσουν έναυσμα στα παιδιά να αντιλαμβάνονται εντολές, να διαβάζουν, να γράφουν, να εξοικειώνονται με τους ανθρώπους γύρω τους και να διαχειρίζονται ακόμη και την αποτυχία. Ακόμη, θα εξελιχθούν ως κοινωνικοποιημένοι ενήλικες και θα μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα την γνώμη τους.

14. Έχεις παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ή ημερίδα για τη Δραματοποίηση ή το Θεατρικό Παιχνίδι εκτός του Πανεπιστημίου;

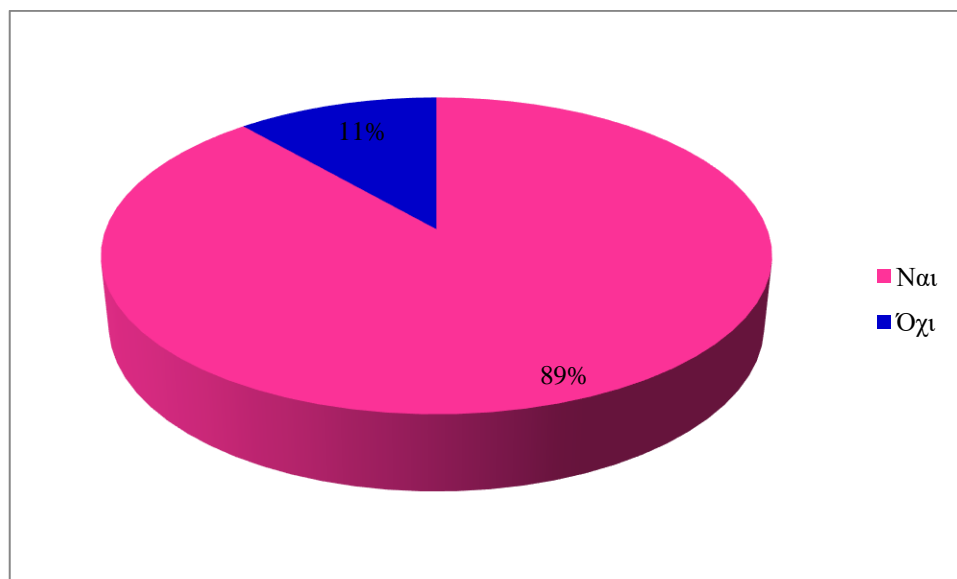

Από το γράφημα και τα αποτελέσματα των απαντήσεων των ερωτηθέντων στη συγκεκριμένη ερώτηση, παρατηρούμε ότι το 66% έχει παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ή ημερίδα εκτός Πανεπιστημίου, σε αντίθεση με το 34% που δεν έχει παρακολουθήσει.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα θέματα των σεμιναρίων ή των ημερίδων (απάντηση στην ερώτηση 14α) που έχει παρακολουθήσει το 66% των συμμετεχόντων:

- i. Θεατρικό Παιχνίδι στην προσχολική αγωγή
- ii. Μαύρο θέατρο
- iii. Αφήγηση λαϊκού παραμυθιού
- iv. Εισαγωγή στο Θεατρικό Παιχνίδι
- v. Οφέλη Θεατρικού Παιχνιδιού στα νήπια
- vi. Το Θεατρικό Παιχνίδι ως εργαλείο βιωματικής προσέγγισης στη διδασκαλία των δικαιωμάτων του παιδιού
- vii. Ψυχική υγεία μέσω της Δραματοποίησης
- viii. Παιχνίδι ρόλων και Δραματοποίηση παραμυθιού
- ix. Το Θεατρικό Παιχνίδι ως εργαλείο στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση
- x. Οι τεχνικές Δραματοποίησης στην εκπαιδευτική διαδικασία

15. Θα ήθελες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/πρόγραμμα για τη Δραματοποίηση ή τα Θεατρικά Παιχνίδια για περαιτέρω γνώσεις;

Παρατηρούμε, πως το 89% απάντησε «Ναι» στην παραπάνω ερώτηση ενώ το 11% «Όχι». Συμπεραίνουμε ότι, η πλειοψηφία του δείγματος έχει θετική στάση και δηλώνει ένθερμα την επιθυμία να παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο/πρόγραμμα για τη Δραματοποίηση ή τα Θεατρικά Παιχνίδια. Στην ερώτηση 15α (Αν Ναι, πιστεύεις θα σε βοηθήσουν στο επάγγελμά σου ως νηπιαγωγός; Γιατί;), όσοι απάντησαν θετικά αιτιολόγησαν την απάντησή τους υποστηρίζοντας ότι, θα πληροφορηθούν για τα οφέλη που προσφέρει η Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και θα τα εφαρμόσουν έπειτα στη πράξη. Θα αποκτήσουν περισσότερα εφόδια, ώστε να εφαρμόσουν εναλλακτικές και σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, κερδίζοντας με αυτό τον τρόπο, το ενδιαφέρον των μαθητών και ακολουθώντας την παιδοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας. Επιπλέον, αναφέρουν πως η παρακολούθηση κάποιων σεμιναρίων για τη Δραματοποίηση ή τα Θεατρικά Παιχνίδια θα ωφελούσε το επάγγελμα των νηπιαγωγών για να καταφέρουν μέσω αυτών να αποκτήσουν περαιτέρω γνώσεις και ιδέες, έτσι ώστε να προσφέρουν στα παιδιά περισσότερες ευκαιρίες για εμπλοκή στη Δραματοποίηση και στα Θεατρικά Παιχνίδια. Τέλος, εκφράζουν την άποψη πως κάθε νέος τρόπος και κάθε νέα τεχνική είναι χρήσιμα για το νηπιαγωγείο, τα οποία θα ενισχύσουν τις γνώσεις του/της νηπιαγωγού και θα του/της δώσει την δυνατότητα να μεταδώσει και να μεταφέρει περισσότερα πράγματα στα παιδιά, με διαφορετικούς τρόπους.

Συμπεράσματα

Ο περιορισμός της παρούσας έρευνας είναι ότι ο αριθμός των όσων συμμετείχαν ήταν σχετικά περιορισμένος και ίσως μη επαρκής. Δηλαδή, τα συμπεράσματα της έρευνας να θεωρούνται μη γενικεύσιμα στον ευρύ πληθυσμό του Νομού Κοζάνης. Όμως το ίδιο το θέμα της πτυχιακής μας περιορίζει, διότι στο Νομό Κοζάνης δεν υπάρχουν τόσα νηπιαγωγεία όσα απαιτούν οι στατιστικές νόρμες.

Για την παρουσίαση του θέματος, χρειάστηκε η μελέτη βιβλιογραφικών πηγών, η συλλογή και η επεξεργασία των απαραίτητων δεδομένων για την εκπόνηση των συμπερασμάτων της έρευνας. Η διαδικασία της πτυχιακής εργασίας, αρχίζει με το Θεωρητικό Μέρος, όπου αναφέρονται οι απόψεις ερευνητών σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας. Στη συνέχεια, γίνεται μία ιστορική αναδρομή για το Θέατρο. Επιπλέον, παρατέθηκαν οι βασικές θεωρίες του ορισμού της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού, καθώς και η συμβολή τους στην ανάπτυξη και τη ζωή των παιδιών, κυρίως της νηπιακής ηλικίας. Παρακάτω, αναπτύχθηκαν οι στόχοι και οι τεχνικές, τόσο της Δραματοποίησης όσο και του Θεατρικού Παιχνιδιού. Έπειτα, παρουσιάστηκε η μεθοδολογία λήψης των δεδομένων και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Μέσω των όσων απάντησαν στην έρευνα, συμπεραίνουμε πως η πλειοψηφία του δείγματος χρησιμοποιεί και εντάσσει τη Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια στη διδασκαλία του, στο χώρο του νηπιαγωγείου. Τα νήπια, μέσω της Δραματοποίησης και των Θεατρικών Παιχνιδιών βρίσκουν πιο ελκυστική και πιο ενδιαφέρουσα τη διαδικασία του «μαθήματος». Επομένως, αντιλαμβανόμαστε πως η μάθηση γίνεται ευκολότερη και πιο οικεία προς τα παιδιά και συμβάλλει στην ένταξη τους στο πλαίσιο σχολικών δραστηριοτήτων. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί των νηπιαγωγείων έχουν παρατηρήσει ότι, τα Θεατρικά Παιχνίδια και η Δραματοποίηση ωθούν το παιδί να εξερευνήσει τον εαυτό του και να εξελιχθεί ως προσωπικότητα. Τα παιδιά πρέπει να διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια που χρειάζονται για μια εξερεύνηση δίχως περιορισμούς και ταμπού, κυρίως να αναπτύξουν την αυτοπεποίθησή τους και να εκφράζονται ελεύθερα, καθώς το περιβάλλον που δημιουργείται είναι προστατευμένο για οποιαδήποτε ανακάλυψη. Επομένως, η ένταξη αυτών των δύο μεθόδων (Δραματοποίηση και Θεατρικό Παιχνίδι) στην εκπαιδευτική

διαδικασία και στο πρόγραμμα του Σχολείου, συμβάλει στην εκτόνωση των νήπιων με τη βιωματική και ενεργή συμμετοχή τους στο μάθημα. Πολλοί από τους ερωτηθέντες ισχυρίζονται, πως η δραματοποίηση και τα θεατρικά παιχνίδια ενδυναμώνουν τη συναισθηματική έκφραση του νηπίου και μέσω των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών εργαλείων το παιδί δύναται να αναπτυχθεί ολόπλευρα, είτε σωματικά είτε συναισθηματικά, να ανακαλύψει νέα κομμάτια της προσωπικότητας του και να καλλιεργήσει όλα τα στοιχεία του χαρακτήρα του. Επίσης, επισήμαναν μέσω των απαντήσεων τους πως οι τεχνικές αυτές συμβάλλουν σημαντικά στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών, διότι είναι ένα εναλλακτικό μέσο διδασκαλίας με παιγνιώδη χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε πως τα δύο αυτά εκπαιδευτικά εργαλεία, η Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια, δίνουν την ευκαιρία στα νήπια για όξυνση της φαντασίας, της συνεργασίας, της επικοινωνίας, της αυτοέκφρασης και της αυτοπεποίθησης. Ακόμη, ο βιωματικός τρόπος διδασκαλίας καθορίζει θετικά την ανάπτυξη της μνήμης και της απομνημόνευσης, διότι ότι βιώνεται με όλες τις αισθήσεις αποθηκεύεται ευκολότερα και με μεγαλύτερη διάρκεια στον χρόνο. Τέλος, καταλήγουμε πως η συναισθηματική έκφραση των παιδιών και η ενασχόληση τους με τα δύο αυτά εκπαιδευτικά εργαλεία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσής τους, διότι δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν τον εαυτό τους, να ξεδιπλώσουν τα ταλέντα που υπό άλλες συνθήκες και εκπαιδευτικά πλαίσια δεν θα είχαν την ευκαιρία να καλλιεργήσουν, να γνωρίσουν πτυχές του εσωτερικού τους κόσμου και να νιώσουν άνετα με την εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους.

Με βάση τη συγκεκριμένη έρευνα, διαπιστώνονται τα πλεονεκτήματα του Θεατρικού Παιχνιδιού και της Δραματοποίησης στο σχολικό περιβάλλον. Με βάση τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως τα δυο αυτά εργαλεία η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι είναι από τα πιο σημαντικά εκπαιδευτικά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί στο νηπιαγωγείο.

Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως τόσο η Δραματοποίηση, όσο και το Θεατρικό Παιχνίδι συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και είναι σημαντικό να υπάρχουν ως μέθοδοι στο νηπιαγωγείο. Με καθοδηγητικό κριτήριο τα αποτελέσματα της έρευνας, συνειδητοποιούμε ότι η Δραματοποίηση και

το Θεατρικό Παιχνίδι χρησιμοποιούνται από τους νηπιαγωγούς ως ένα εκπαιδευτικό εργαλείο που συμβάλλει με εναλλακτικό τρόπο στη διαδικασία της μάθησης.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως σκοπό και στόχο την ενημέρωση του αναγνώστη σχετικά με τη «Δραματοποίηση» και το «Θεατρικό Παιχνίδι». Παρουσιάζονται θεωρίες, τεχνικές και απαντήσεις από εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, συγκεκριμένα νηπιαγωγούς, σχετικά με την ένταξη της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου. Επίσης, με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών φανερώνονται τα οφέλη της Δραματοποίησης και του Θεατρικού Παιχνιδιού, στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους και στη βοήθεια επίλυσης καθημερινών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ίδια.

Βιβλιογραφία

- Γαργαλιάνος Σ. (2020-a). *Δραματοποίηση. Τεχνικές και μέθοδοι στην εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Γαργαλιάνος Σ. (2020-b). *Θεατρική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Θέατρο σκιών, κουκλοθέατρο, μαριονέτες, κλόουν, κομμέντια ντελ αρτε, blacktheater, τραγούδι, χορός, παντομίμα..* Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Γαργαλιάνος Σ. (2020-c). *Θεατρικό Παιχνίδι. Τεχνικές και Πρακτικές στην Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Γαργαλιάνος Σ. (2020-d). *Οργάνωση Θεατρικών Παραστάσεων*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Γραμματάς Θ. (2017). *Θεατρική αγωγή και παιδεία*. Αθήνα: Διάδραση.
- Κοντογιάννη Α. (1989). *Το βιβλίο της Δραματοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Κοντογιάννη Α. (1991). *Η δραματοποίηση για παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Κουρετζής Λ. (1991). *Το Θεατρικό Παιχνίδι. Παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Παπαδόπουλος Σ. (2010). *Παιδαγωγική του θεάτρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ιδιωτική.
- Παπαδόπουλος Σ. (2007). *Με την γλώσσα του θεάτρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.
- Σεξτού Π. (1998). *Δραματοποίηση το βιβλίο του θεάτρου-παιδαγωγού. Μέθοδος- εφαρμογές- ιδέες*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Faure, G., & Lascar, S. (1988). *Το θεατρικό παιχνίδι στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο* (μετ. Α. Στρομπούλη). Αθήνα: Gutenberg.
- Deldime, R. (1996). *Θέατρο για την παιδική και νεανική ηλικία*. Αθήνα: Τυποθήτω.
- Beauchamp, H. (1998). *Τα παιδιά και το δραματικό παιχνίδι: εξοικείωση με το θέατρο* (μετ. Ε. Πανίτσκα). Αθήνα: Τυποθήτω.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- McGregor, D. (2012). Dramatising science learning: findings from a pilot study to re-invigorate elementary science pedagogy for five – to seven-year-olds. *International Journal of Science Education*, 34 (8), 1145–1165.

McNaughton, M. J. (2006). Learning from participants' responses in educational drama in the teaching of education for sustainable development. *Research in Drama Education*, 11 (1), 19-41.

Mellou, E. (1995). Review of the relationship between dramatic play and creativity in young children. *Early Child Development and Care*, 112, 85-107.

Neelands, J. (1995) *Structuring drama work. A handbook of available forms in theatre and drama*. New York: Cambridge University Press.

Roskos, K. James, C. (2011). The Play-Literacy Nexus and the Importance of EvidenceBased Techniques in the Classroom. *American Journal of Play*, v4 n2 p204-22.

Tombak, A. (2014). Importance of Drama in Pre-School Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* volume 143, 372 – 378.

Üstündağ, T. (1997). *The advantages of using drama as a method of education in elementary schools*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 89- 94

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Κυριακή Χατζή
Φοιτήτρια ΠΤΝ- ΠΔΜ
E-mail: kyriakich99@gmail.com
τηλ. 6985720670

Σας παρακαλώ να απαντήσετε στο παρακάτω ερωτηματολόγιο το οποίο θα με βοηθήσει στην εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα «Δραματοποίηση και Θεατρικά Παιχνίδια στα νηπιαγωγεία του Νομού Κοζάνης: Θεωρητική προσέγγιση και πρακτικές εφαρμογές», υπό τη διεύθυνση του Αναπληρωτή Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κ. Σταμάτη Γαργαλιάνου.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Βάζεις σε κύκλο το αντίστοιχο κάθε φορά ή γράφεις στις τέλειες το κείμενο που θέλετε.

1. Φύλο: Άρρεν / Θήλυ

2. Ηλικία: 25-28 // 29-34 // 35-40 // 41-45 // 46-50 //51-60// 60 και άνω (Βάλτε σε κύκλο το αντίστοιχο)

3. Σε ποιο ΑΕΙ έκανες τις προπτυχιακές σου σπουδές;

3α. Ποια έτη ; (αν θυμάσαι περίπου).....

4. Έχεις κάνει μεταπτυχιακό;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

4α. Αν Ναι, ποιου περιεχομένου;.....

5. Στο Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής σου είχατε κάποιο μάθημα Δραματοποίησης ή Θεατρικού Παιχνιδιού;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΔΥΟ

ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ

6. Στο νηπιαγωγείο που εργάζεσαι τώρα κάνεις Δραματοποίηση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

6α. Αν Ναι, με ποιες τεχνικές; (βάλε σε κύκλο)

Αναπαράσταση εικόνων

Αναπαράσταση κειμένων

Αναπαράσταση διηγήσεων

Δραματοποίηση παραμυθιών

Παίζω την παγωμένη εικόνα

Παίζω την καρέκλα των αποκαλύψεων

Κάνω κάτι άλλο (γράψε εδώ).....

7. Πιστεύεις ότι βοηθάει τα νήπια η Δραματοποίηση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

7α . Αν Ναι, σε τι;

8. Πώς αντιδρούν τα νήπια με την Δραματοποίηση;

Τους αρέσει

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ

9. Παίζεις με τα νήπια Θεατρικά Παιχνίδια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

9α. Αν Ναι, ποια Θεατρικά Παιχνίδια ξέρεις και κάνεις;

10. Πώς αντιδρούν τα νήπια στα Θεατρικά Παιχνίδια;

Τους αρέσει.....

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ

11. Θεωρείς πως είναι σημαντικό να υπάρχει η Δραματοποίηση και το Θεατρικό Παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11α. Αν Ναι, γιατί;

11β. Αν Όχι, γιατί;

12. Θα ήθελες να κάνετε περισσότερο Δραματοποίηση και Θεατρικά Παιχνίδια στο νηπιαγωγείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12α. Αν Ναι, γιατί;

12β. Αν Όχι, τι σας εμποδίζει;

13. Πιστεύεις ότι θα έχουν θετικά αποτελέσματα στα παιδιά στο μέλλον η Δραματοποίηση και τα Θεατρικά Παιχνίδια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13α. Αν Ναι, ποια θα ήταν αυτά;

14. Έχεις παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ή ημερίδα για τη Δραματοποίηση ή το Θεατρικό Παιχνίδι εκτός του Πανεπιστημίου;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

14α. Αν ναι, ποιο-α ήταν το θέμα/ θέματα;

15. Θα ήθελες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/πρόγραμμα για τη
Δραματοποίηση ή τα Θεατρικά Παιχνίδια για περαιτέρω γνώσεις;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

15α. Αν Ναι, πιστεύεις θα σε βοηθήσουν στο επάγγελμά σου ως νηπιαγωγός;

15β. Γιατί;.....

16. Ποια μαθήματα που δεν έκανες θα ήθελες να κάνεις στο Πανεπιστήμιο;

16α. Για το κάθε μάθημα γιατί;

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.